

บทที่ 11

การค้าและพาณิชย์กรรม

การค้าและพาณิชย์กรรมเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในสังคมมนุษย์มานาน เริ่มตั้งแต่การนำอาหารหรือสิ่งที่เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตมาแลกเปลี่ยนกัน จากนั้นก็พัฒนาต่อเนื่องมาเป็นการใช้เงินเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน และขยายขอบเขตการค้าจากเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในชุมชนเดียวกันเป็นการค้าระหว่างชุมชน ระหว่างภูมิภาคและระหว่างประเทศ ปัจจุบันการค้าและพาณิชย์กรรมเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของคนทุกคน การค้าและพาณิชย์กรรมจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศในทุกระดับ นับตั้งแต่การซื้อขายสิ่งของเครื่องใช้ภายในชุมชน จนถึงการซื้อขายแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นธุรกิจขนาดใหญ่ใช้เงินทุนดำเนินการจำนวนมาก

ประเภทของการค้าและพาณิชย์กรรม

การค้าขายเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นในสังคมมนุษย์มาช้านาน อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติในแต่ละพื้นที่แตกต่างกัน ประกอบกับโอกาสในการครอบครองทรัพยากรของแต่ละคนหรือแต่ละกลุ่มไม่เท่ากัน การค้าขายจึงเริ่มต้นจากระบบการค้าโดยการนำสิ่งของเครื่องใช้มาแลกเปลี่ยนกัน (barter system) ซึ่งดำเนินการอยู่ในสังคมแคบ ๆ จากนั้นจึงได้พัฒนาต่อเนื่องมาเป็นการค้าโดยใช้ระบบเงินตราเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน ส่งผลทำให้ขอบเขตการค้าขยายจากภายในชุมชนเป็นการค้าขายระหว่างชุมชนที่มีอาณาเขตกว้างขวางมากขึ้น ปริมาณสินค้าที่นำมาแลกเปลี่ยนกันมีมากขึ้น จนกระทั่งภายหลังจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมเกิดขึ้นมาในโลก การซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างกันก็ได้พัฒนารูปแบบที่ซับซ้อน และขยายขอบเขตเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ โดยการค้าได้พัฒนาจากการนำสิ่งจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตมาแลกเปลี่ยนกันในชุมชน ขยายขอบเขตไปเป็นระหว่างชุมชนและระหว่างประเทศ มีการสะสมทุนเพื่อการผลิต และการผูกขาดทางการค้าจนกระทั่งพัฒนาจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นหากจะจำแนกประเภทของการค้าแบบกว้าง ๆ สามารถจำแนกได้เป็น 2 ประเภทดังต่อไปนี้

1. การค้าภายใน

การค้าภายใน (internal trade) หมายถึง การติดต่อซื้อขายสินค้าระหว่างกันของผู้ประกอบการกับลูกค้าที่อยู่ภายในประเทศ สำหรับประเทศไทยสามารถจำแนกรูปแบบของการค้าภายในประเทศได้เป็น 2 รูปแบบ ได้แก่

1.1 การค้าปลีก (Retail trade) หมายถึง การขายสินค้าที่ใช้อุปโภคและบริโภคให้แก่บุคคลหรือครัวเรือน หรือเป็นการซื้อขายสินค้าและบริการให้กับผู้บริโภคคนสุดท้าย (final consumers) โดยมีร้านค้าปลีกเป็นองค์ประกอบสำคัญ รูปแบบการค้าปลีกจำแนกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ การค้าปลีกที่ต้องอาศัยหน้าร้าน และร้านค้าปลีกที่ไม่ต้องอาศัยหน้าร้าน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1.1 การค้าปลีกที่ต้องอาศัยหน้าร้าน (store retailing) หมายถึง การค้าที่มีสถานที่จำหน่ายสินค้าและบริการที่ชัดเจนถาวร ในประเทศไทยธุรกิจร้านค้าปลีกประเภทนี้มีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง จากร้านค้าปลีกแบบดั้งเดิมเป็นร้านค้าปลีกสมัยใหม่ (modern trade) จากร้านค้าปลีกขนาดเล็กเป็นร้านค้าปลีกขนาดใหญ่ (department store) จากร้านค้าปลีกร้านเดียวเป็นร้านค้าปลีกเครือข่ายที่มีผู้บริหารเป็นชาวต่างชาติ ถ้าแบ่งประเภทร้านค้าปลีกที่ปรากฏในประเทศไทย ปัจจุบันจะพบร้านค้าปลีกหลายประเภท ทั้งแบบดั้งเดิมและแบบสมัยใหม่ ดังต่อไปนี้

(1) ร้านค้าปลีกขนาดเล็ก (small retailing) หรือ เรียกว่า “ร้านโชห่วย” เป็นรูปแบบร้านค้าแบบดั้งเดิมที่บริหารโดยเจ้าของคนเดียว ใช้พื้นที่น้อยเน้นการจำหน่ายสินค้าที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน จัดหาสินค้าโดยหน่วยเงินสด หรือจากร้านค้าส่ง ปัจจุบันยังมีร้านค้าดังกล่าวอยู่ในชุมชนทั่วไป

(2) ร้านค้าปลีกเฉพาะอย่าง (specialty store) เป็นร้านค้าปลีกที่เน้นจำหน่ายสินค้าเฉพาะอย่าง เช่น ร้านดอกไม้ ร้านเครื่องเขียน ร้านจำหน่ายวัสดุก่อสร้าง ร้านจำหน่ายอุปกรณ์กีฬา และร้านจำหน่ายอาวุธปืน เป็นต้น ปัจจุบันร้านค้าปลีกเหล่านี้ได้พยายามพัฒนารูปแบบให้ทันสมัยยิ่งขึ้น เพื่อให้สามารถแข่งขันกับร้านค้าปลีกสมัยใหม่ได้ แต่ด้วยข้อจำกัดและพฤติกรรมผู้บริโภคที่เปลี่ยนไปซื้อสินค้าในห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ ทำให้ร้านค้าปลีกดังกล่าวลดจำนวนลงเช่นเดียวกัน

(3) ห้างสรรพสินค้า (department store) เป็นร้านค้าปลีกขนาดใหญ่ มีการตกแต่งร้านให้ทันสมัย สะดวกสบาย มีสินค้าครบทุกประเภท โดยมีการจัดแบ่งพื้นที่เป็นแผนกและหมวดหมู่สินค้าอย่างชัดเจน เพื่อให้ลูกค้าสามารถเลือกซื้อสินค้าได้ครบทุกอย่างในสถานที่เดียว (one-stop shopping) นอกจากนี้ในบริเวณศูนย์การค้าขนาดใหญ่ ซึ่งเป็นที่ตั้งของห้างสรรพสินค้ายังมีสิ่งอำนวยความสะดวก และกิจกรรมที่ทำให้สมาชิกทั้งครอบครัวสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างครบวงจร ปัจจุบันจึงเป็นร้านค้าปลีกที่ได้รับความนิยม และมีการขยายสาขาสาขาไปยังหัวเมืองขนาดใหญ่ในทุกภูมิภาคของประเทศ

(4) ซูเปอร์มาร์เก็ต (supermarket) เป็นร้านค้าปลีกที่จำหน่ายสินค้าที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน ประกอบด้วย สินค้าประเภทอาหาร และเครื่องใช้ในครัวเรือน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นสินค้าที่มีผลกำไรต่ำจึงต้องให้บริการอย่างรัดกุม ใช้พื้นที่ไม่มากนัก และลดอัตราการสูญเสียให้น้อยที่สุด มักเลือกทำเลที่อยู่ใกล้กับที่อยู่อาศัย หรืออยู่ในเส้นทางการจราจรที่สะดวก หรือเป็นเส้นทางกลับบ้าน เดิมซูเปอร์มาร์เก็ตเป็นแผนกหนึ่งในห้างสรรพสินค้า ปัจจุบันมีการแยกตัวเป็นอิสระหรือ แบบ stand-alone เช่น ท็อปซูเปอร์มาร์เก็ต ซึ่งเคยเป็นแผนกหนึ่งในห้างสรรพสินค้าเซ็นทรัล และโรบินสัน ปัจจุบันแยกการบริหารโดยบริษัทรอแอล เอ โฮล ของชาวเนเธอร์แลนด์เป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ เน้นขยายสาขาแบบ stand-alone ทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด

(5) ร้านสะดวกซื้อ (convenience store) เป็นร้านค้าปลีกขนาดเล็กที่พัฒนารูปแบบการจัดการให้เป็นร้านค้าปลีกสมัยใหม่ เน้นความสะดวกในการใช้บริการ ทั้งด้านทำเลที่ตั้ง จำนวนสาขา และเปิดบริการตลอด 24 ชั่วโมง สินค้าที่จำหน่ายจะเน้นประเภทอาหาร เครื่องดื่ม สินค้าอุปโภคบริโภคสนองความต้องการซื้อแบบเร่งด่วน ร้านค้าปลีกประเภทนี้พัฒนาขึ้นมาแทนร้านค้าปลีกขนาดเล็ก โดยอาศัยการตกแต่งร้านที่สะอาด สะดวก มีการบริหารจัดการให้มีภาพลักษณ์เหมาะสมกับคนรุ่นใหม่ เช่น ร้าน 7-ELEVEN

ร้าน Am Pm ร้าน Family Mart รวมทั้งร้านสะดวกซื้อที่อยู่ตามสถานีบริการน้ำมัน เช่น ร้าน Jiffy, Shoo, Select, Tiger Mart และ Star Mart เป็นต้น

(6) ร้านค้าปลีกขนาดใหญ่ (discount store) เป็นร้านค้าปลีกที่จำหน่ายสินค้าครบทุกประเภท โดยใช้นโยบายเน้นการจำหน่ายสินค้าราคาถูก (every low price) มีกำไรต่อหน่วยต่ำ มุ่งยอดขายปริมาณมาก ไม่เน้นบริการและความหรูหรา ถึงแม้จะต้องมีการลงทุนในการดำเนินการสูง แต่ปัจจุบันมีอัตราการเติบโตสูงและกำลังได้รับความนิยมเพิ่มขึ้น เช่น Tesco Lotus, Carrefour, Big-C และ Makro เป็นต้น

(7) ร้านค้าปลีกขนาดใหญ่ที่เน้นขายสินค้าเฉพาะกลุ่ม (category killer) เป็นร้านค้าปลีกที่จำหน่ายเครื่องใช้สำนักงาน เครื่องใช้ไฟฟ้า อุปกรณ์กีฬา วัสดุเกี่ยวกับการตกแต่งบ้าน และการจัดสวน โดยอาศัยความชำนาญและความได้เปรียบในการจัดหาสินค้าเฉพาะกลุ่ม จึงสามารถจัดหาสินค้าได้อย่างครบถ้วน ราคาถูก และมีบริการหลังการขายอีกด้วย เช่น Home Pro ซึ่งเป็นร้านค้าปลีกที่มีความชำนาญในการตกแต่งบ้าน และ Makro Office Center ซึ่งเป็นร้านค้าประเภทเครื่องไฟฟ้า เป็นต้น

1.1.2 การค้าปลีกที่ไม่ต้องอาศัยหน้าร้าน (non-store retailing) เป็นรูปแบบการค้าปลีกแบบใหม่ที่ไม่จำเป็นต้องลงทุนสร้างร้านค้า ผู้ซื้อไม่จำเป็นต้องเดินทางมาเลือกซื้อสินค้าด้วยตนเอง แต่อาศัยการติดต่อผ่านสื่อและมีการรับส่งสินค้าจากตัวแทนจำหน่ายไปให้ผู้ซื้อโดยตรง รูปแบบการค้าดังกล่าวได้แก่ การขายตรง (direct sales) การตลาดทางตรง (direct marketing) การขายผ่านสื่อ (media retailing) การพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (e-commerce) และ แบบ B2C (business to consumer) เป็นต้น

1.2 การค้าส่ง (Wholesale trade) หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจำหน่ายสินค้าและบริการสินค้าเป็นจำนวนมากให้แก่ผู้ค้าปลีกหรือสถานประกอบการอุตสาหกรรม เพื่อให้ผู้ซื้อนำไปขายต่อหรือเพื่อใช้ประกอบธุรกิจ ผู้ค้าส่ง (wholesalers) หรือผู้จำหน่าย (distributors) ต่างจากผู้ค้าปลีกหลายประการ ประการแรกผู้ค้าส่งจะให้ความสำคัญกับเรื่องที่ตั้ง การจัดบรรยากาศ และการส่งเสริมการตลาดน้อยกว่าผู้ค้าปลีก เพราะไม่เน้นผู้บริโภคคนสุดท้าย ประการที่สอง การค้าส่งจะมีขนาดใหญ่กว่าและครอบคลุมพื้นที่กว้างขวางกว่าการค้าปลีก สินค้าที่ผู้ค้าส่งนำมาจำหน่ายอาจรับมาจากโรงงานอุตสาหกรรมหรือผู้นำเข้ามาจากต่างประเทศก็ได้ ซึ่งการค้าลักษณะนี้ผู้ค้าจะมุ่งขายสินค้าแก่ผู้ซื้อในปริมาณมาก สินค้าจึงต้องมีราคาถูกกว่าการค้าปลีก ทั้งนี้เนื่องจากผู้ค้าส่งต้องการให้โอกาสแก่ผู้ค้าปลีกมีกำไรจากการนำสินค้านั้นไปขายต่อในลักษณะการค้าปลีกต่อไป รูปแบบการค้าส่งแบบดั้งเดิมในประเทศไทยเรียกว่า “ยี่ปี่ว” การค้าส่งเป็นกลไกสำคัญสำหรับสินค้าหลายประเภทที่จะกระจายสินค้าให้ครอบคลุมพื้นที่จำหน่ายได้อย่างกว้างขวาง โดยอาศัยร้านค้าส่งเป็นกลจักรสำคัญ

2. การค้าระหว่างประเทศ

การค้าระหว่างประเทศ (International trade) หมายถึง การซื้อขายหรือแลกเปลี่ยนสินค้านระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายที่เป็นชาวต่างประเทศ ประกอบด้วยการนำเข้าและส่งออกสินค้ากับต่างประเทศ ซึ่งปัจจุบันการค้าระหว่างประเทศมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ เป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะปริมาณการส่งสินค้าไปจำหน่ายยังต่างประเทศ ซึ่งเป็นแหล่งรายได้ที่สามารถนำเงินตราต่างประเทศเข้ามาใช้ในการพัฒนาการผลิตภายในประเทศ หากประเทศใดมีปริมาณการส่งสินค้าไปจำหน่ายยังต่างประเทศได้มาก จะสามารถสร้างความมั่งคั่งให้แก่เศรษฐกิจของประเทศและประชาชนได้ ดังนั้นในปัจจุบัน

ทุกประเทศต่างแสวงหาโอกาสในการติดต่อค้าขายกับประเทศต่าง ๆ ให้มากที่สุด โดยมีการสร้างความร่วมมือทางการค้าระหว่างประเทศทั้งระดับทวิภาคีและพหุภาคีดังเช่นในปัจจุบัน สำหรับประเทศไทยมีการนำเข้าและส่งออกสินค้ากับต่างประเทศ ผ่านเส้นทางการค้าทั่วไปและแหล่งการค้าตามแนวชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้านดังต่อไปนี้

2.1 การค้าระหว่างประเทศทั่วไป ประกอบด้วยการนำเข้าและส่งออกสินค้ากับประเทศที่ไม่มีแนวพรมแดนติดกับประเทศไทย การแลกเปลี่ยนสินค้าจึงต้องอาศัยการขนส่งที่เหมาะสม ปัจจุบันประเทศไทยมีการติดต่อทางการค้ากับประเทศต่าง ๆ ทั้งในทวีปเอเชีย ยุโรป อเมริกา แอฟริกาและออสเตรเลีย โดยการนำเข้าและส่งออกสินค้าผ่านเส้นทางการขนส่งทั้งทางเรือ และทางอากาศ ผ่านทางท่าเรือและสนามบินที่มีการบินระหว่างประเทศ โดยมีสถานที่สำหรับนำเข้า และส่งออกสินค้านี้ระหว่างประเทศที่สำคัญ ได้แก่

2.1.1 การขนส่งทางเรือ การที่ประเทศไทยมีพรมแดนทางทะเลเป็นระยะทางถึง 2,420 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อทั้งฝั่งทะเลอ่าวไทยของมหาสมุทรแปซิฟิก และทะเลอันดามันของมหาสมุทรอินเดีย ส่งผลให้ประเทศไทยมีศักยภาพในการส่งสินค้าทางทะเลไปติดต่อค้าขายกับประเทศต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวาง ปัจจุบันการทำเรือแห่งประเทศไทยมีท่าเรือสำหรับให้บริการเรือขนส่งสินค้านี้ระหว่างประเทศขนาดใหญ่ โดยมีท่าเรือสำหรับขนส่งสินค้านี้ระหว่างประเทศมากกว่า 200 เมือง ใน 75 ประเทศทั่วโลก ปัจจุบันมีสายการบินเรือที่ให้บริการรับส่งสินค้านี้ระหว่างประเทศชั้นนำของโลก อาทิ MAERK LINE, K LINE, EVERGREEN และ NYK เป็นต้น สำหรับสินค้าที่นิยมขนส่งทางเรือ ได้แก่ อาหารแช่แข็ง เคมีภัณฑ์ งานประดิษฐ์ เฟอร์นิเจอร์ เซรามิก สินค้าประเภทเสื้อผ้า อุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้า ชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ ชิ้นส่วนรถยนต์ และสินค้าเกษตรกรรม เป็นต้น โดยสามารถให้บริการตั้งแต่รับสินค้าหน้าประตูบ้าน บรรจุสินค้าลงกล่องสำหรับส่งออก เตรียมเอกสารสำหรับส่งออก และเดินพิธีการศุลกากรขาออกจากประเทศไทย จนกระทั่งส่งสินค้าถึงปลายทาง

2.1.2 การขนส่งทางอากาศ ประเภทสินค้าที่นิยมใช้บริการขนส่งทางอากาศส่วนใหญ่เป็นสินค้าที่มีมูลค่าต่อหน่วยสูง หรือมีอายุการเก็บรักษาได้สั้น ได้แก่ สินค้าอุปกรณ์และส่วนประกอบคอมพิวเตอร์ เครื่องใช้ไฟฟ้า อิฐมอญ ซึ่งเป็นสินค้าที่มีมูลค่าสูง และสินค้าประเภทผัก ผลไม้และดอกไม้ ที่ต้องการรักษาสภาพให้คงความสดอยู่เสมอ ปัจจุบันประเทศไทยมีท่าอากาศยานพาณิชย์ทั้งหมด 35 แห่ง ประกอบด้วยท่าอากาศยานระหว่างประเทศ 6 แห่ง และท่าอากาศยานภายในประเทศ 29 แห่ง โดยมีศูนย์กลางการขนส่งสินค้าทางอากาศระหว่างประเทศที่ทำอากาศยานสุวรรณภูมิ และท่าอากาศยานนานาชาติที่สามารถให้บริการขนส่งสินค้านี้ระหว่างประเทศอีก 5 แห่ง ได้แก่ ท่าอากาศยานดอนเมือง อุตะภา เชียงใหม่ หาดใหญ่ และท่าอากาศยานภูเก็ต เป็นต้น โดยมีมูลค่าของสินค้าส่งออกคิดเป็นร้อยละ 10 ของมูลค่าส่งออกของไทย

2.2 การค้าตามแนวชายแดน ประเทศไทยมีแนวพรมแดนทางบกติดกับประเทศเพื่อนบ้านคิดเป็นระยะทางทั้งสิ้น 5,656 กิโลเมตร โดยมีอาณาเขตติดกับประเทศเพื่อนบ้านที่มีเส้นทางติดต่อค้าขายตามแนวชายแดน ประกอบด้วย ประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ราชอาณาจักรกัมพูชา และสหพันธรัฐมาเลเซีย ซึ่งปัจจุบันการค้าตามแนวชายแดนมีบทบาทสำคัญต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจประเทศ เช่นเดียวกับแหล่งการค้าระหว่างประเทศโดยทั่วไป ซึ่งรายละเอียดเกี่ยวกับการค้าตามแนวชายแดนระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งจะกล่าวถึงในลำดับต่อไป

ประวัติการค้าของประเทศไทย

ประเทศไทยตั้งอยู่ในเขตภูมิอากาศร้อนชื้น พืชพรรณธรรมชาติโดยทั่วไปเป็นป่าเขตร้อน จึงมีทรัพยากรทางชีวภาพที่อุดมสมบูรณ์ ในขณะที่เดียวกันก็มีทรัพยากรทางธรณีที่สำคัญมาตั้งแต่สมัยโบราณ จึงส่งผลให้ประเทศไทยมีการติดต่อค้าขายทั้งภายในและระหว่างประเทศมาแต่โบราณ โดยมีสินค้าที่แลกเปลี่ยนกันภายในประเทศประกอบด้วยอาหารและสิ่งจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต ส่วนสินค้าที่ส่งออกที่สำคัญประกอบด้วยสินค้าทางการเกษตร และผลิตภัณฑ์จากป่า โดยมีพัฒนาทางการค้าทั้งภายในและระหว่างประเทศอย่างต่อเนื่องมาเป็นลำดับ

1. สมัยสุโขทัย

ในสมัยสุโขทัยเมืองที่มีขนาดใหญ่มักจะเติบโตมาจากการเป็นศูนย์กลางในการค้าขาย จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์แสดงให้เห็นว่ามีการติดต่อค้าขายกับต่างประเทศ ทั้งกับจีน มอญ พม่า ญวน เกาหลี ญี่ปุ่น ฟิลิปปินส์ ขวา สุมาตรา ลังกา อินเดีย อาหรับและเปอร์เซีย (อิหร่านในปัจจุบัน) จากหลักฐานในศิลาจารึกในสมัยพ่อขุนรามคำแหงระบุให้ทราบว่า ลักษณะการค้าเป็นการค้าแบบเสรี เปิดโอกาสให้พ่อค้าไทยกับต่างชาติสามารถติดต่อค้าขายกันได้โดยไม่เสียภาษีอากรใด ๆ ทั้งสิ้น สินค้าที่ซื้อขายกันในสมัยสุโขทัยประกอบด้วยสินค้าที่ส่งออกได้แก่ อำพันทอง ผาง กานพลู กระจวาน พริกไทย ทองคำก้อน พลอยหิน ตะกั่วแข็ง งาช้าง เงิน เครื่องเคลือบ เครื่องปั้นดินเผา เครื่องสังคโลก แพรหลายทอง ช้าง และม้า เป็นต้น ส่วนสินค้านำเข้าได้แก่ เครื่องถ้วยชาม อาวุธ ทองแดง เกราะ กำมะถัน และเครื่องรัก เป็นต้น

2. สมัยกรุงศรีอยุธยา

สมัยกรุงศรีอยุธยาการค้าขายของประเทศไทยเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพการณ์บ้านเมือง นอกจากมีการค้ากับชาวเอเชียด้วยกันแล้ว ในสมัยอยุธยามีชาวยุโรปเดินทางเข้ามาติดต่อค้าขายด้วย ชาวยุโรปชาติแรกที่เข้ามาติดต่อค้าขายคือ โปรตุเกส ต่อมาก็มีชาวสเปน ฮอลันดา อังกฤษ และฝรั่งเศส สำหรับสินค้านำเข้าที่ชาวยุโรปนำมาขายได้แก่ ผ้าแพร ผ้าสักหลาด ผ้าขาว ผ้าลูกไม้ กระจกแก้ว สุรา และอาวุธปืน เป็นต้น ส่วนสินค้าส่งออกของไทยในสมัยนั้นได้แก่ ข้าว หมาก พริกไทย ไม้ซุง หนังสัตว์ งาช้าง รัตนก ดิบุก ตะกั่ว ดินปะสิว เหล็ก ทองแดง กายาน ครั่ง น้ำตาล และช้าง เป็นต้น

3. สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์มีรูปแบบทางการค้าและประเภทสินค้าเช่นเดียวกับสมัยกรุงศรีอยุธยาและสมัยกรุงธนบุรี ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าฯ นอกจากมีการส่งสำเภาไปติดต่อค้าขายกับจีนแล้วยังได้ทำสัญญาค้าขายกับประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส และชาติอื่น ๆ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2398 เป็นต้นมา ประเทศไทยได้เปิดการค้ากับประเทศต่าง ๆ โดยไม่มีการผูกขาดสินค้าใด ๆ เป็นของหลวง ทำให้การค้าระหว่างประเทศของไทยเจริญขึ้นอย่างรวดเร็ว ในปี พ.ศ. 2449 เป็นระยะที่ประเทศไทยเข้าร่วมวงการค้าเกือบทั่วโลก สินค้านำเข้าที่สำคัญได้แก่ ผ้าทอ ผ้าแพร ผ้าไหม กระจสบาน น้ำมันปิโตรเลียม เครื่องจักร น้ำตาล สุรา และฝิ่น เป็นต้น ซึ่งสินค้านำเข้าส่วนใหญ่เป็นสินค้าที่ยังไม่สามารถผลิตได้ในประเทศไทย ส่วนสินค้าส่งออกได้แก่

ข้าว ไม้สัก ดีบุก รั้งนก ครั่ง รง กายาน งาช้าง ไม้ พริกไทย เขาสัตว์ หนังสัตว์ ปลา หอย โคน และกระป๋อง เป็นต้น ซึ่งสินค้าออกส่วนใหญ่ยังเป็นสินค้าเกษตรประเภทอาหารและวัตถุดิบคล้ายกับสมัยก่อน

4. สมัยปัจจุบัน

ปัจจุบันการค้าขายของประเทศไทยขยายตัวตามระบบตลาดแบบทุนนิยม โดยมีภาคเอกชนเป็นผู้ดำเนินการและมีภาครัฐให้การสนับสนุน ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ประกาศใช้มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 มาจนถึงปัจจุบัน ส่งผลให้การค้าการลงทุนขยายตัวอย่างต่อเนื่องมาเป็นลำดับ มีการส่งออกและนำเข้าสินค้าระหว่างประเทศเพิ่มมากขึ้น โดยมีสินค้าส่งออกที่สำคัญ ได้แก่ สินค้าทางการเกษตร สินค้าประมง สินค้าอุตสาหกรรม และสินค้าอื่น ๆ นอกจากนี้ปัจจุบันสินค้าส่งออกของไทยก็ได้พัฒนาจากสินค้าจากภาคเกษตรเป็นสินค้าอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น ในปี พ.ศ. 2540 มีมูลค่าคิดเป็นร้อยละ 40 ของมูลค่าสินค้าส่งออกมาจากภาคอุตสาหกรรม และในปี พ.ศ. 2556 ภาคอุตสาหกรรมและบริการเป็นรายได้หลักของผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศไทย โดยภาคอุตสาหกรรมมีสัดส่วนคิดเป็นร้อยละ 39.2 ของจีดีพี ในขณะที่ภาคเกษตรกรรมมีสัดส่วนคิดเป็นร้อยละ 8.4 ของจีดีพี ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าการค้าและพาณิชย์กรรมเป็นกิจกรรมที่สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยในปัจจุบัน

การค้าภายในประเทศ

การค้าภายในของประเทศไทยมีการค้าปลีกและค้าส่ง โดยมีตลาดที่ทำหน้าที่เป็นแหล่งค้าปลีกและค้าส่งจะพบอยู่ทั่วไปตามเมืองและชุมชนขนาดใหญ่ ปริมาณการซื้อขายสินค้าและบริการขึ้นอยู่กับขนาดของเมืองและความคับคั่งของตลาด เมืองขนาดใหญ่จะเป็นศูนย์กลางทางการค้าที่ให้บริการทั้งการค้าปลีกและค้าส่งไปยังเมืองขนาดเล็กที่อยู่โดยรอบ ขนาดของเมืองจะทำหน้าที่ให้บริการทางการค้าทั้งกระจายสินค้าจากผู้ผลิตไปยังผู้บริโภค และรวบรวมสินค้าจากแหล่งผลิตเข้าสู่ระบบการจำหน่ายในตลาด หากพิจารณาถึงลักษณะการค้าภายในประเทศของไทย สามารถจำแนกได้ดังต่อไปนี้

1. ประเภทของตลาด

ตลาด (market) หมายถึง สถานที่นัดพบกันระหว่างพ่อค้าหรือผู้ขายกับผู้ซื้อหรือผู้บริโภค เพื่อซื้อขายหรือแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการซึ่งกันและกัน ซึ่งอาจประกอบด้วยสถานที่ที่เป็นอาคารสิ่งก่อสร้างถาวรหรือเป็นสถานที่สำหรับจำหน่ายสินค้าและบริการแบบชั่วคราวก็ได้ ดังนั้นหากจะจำแนกประเภทของตลาดแล้วสามารถจำแนกได้ดังนี้

1.1 ตลาดท้องถิ่น หมายถึง สถานที่ชุมชนกำหนดให้เป็นพื้นที่สำหรับแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างพ่อค้าคนกลางกับลูกค้าในแต่ละท้องถิ่น โดยอาจมีที่ตั้งอยู่ที่แหล่งผลิต หรือใกล้แหล่งผลิตสินค้า ซึ่งอาจเป็นตลาดในหมู่บ้าน หรือชุมชน โดยมีหน้าที่รวบรวมผลผลิตที่มีอยู่ในท้องถิ่นเพื่อส่งไปจำหน่ายยังภูมิภาคอื่น ๆ ต่อไป การซื้อขายส่วนมากอาศัยการติดต่อกันโดยตรงระหว่างผู้ซื้อกับผู้ขาย ซึ่งอาจทำในไร่นา หรือสวน บ้านเกษตรกร หรือสำนักงานของผู้ซื้อที่ตั้งอยู่ในแหล่งผลิตสินค้านั้น ๆ ก็ได้

1.2 ตลาดรวม หมายถึง สถานที่สำหรับรวบรวมสินค้าที่เป็นผลผลิตจากตลาดท้องถิ่น เพื่อส่งไปขายต่อยังตลาดปลายทาง หรือตลาดรวมอื่น ๆ ซึ่งตลาดประเภทนี้จึงมักตั้งอยู่ในบริเวณที่เป็นจุดศูนย์รวมกิจกรรมที่สำคัญของจังหวัด อำเภอ หรือเทศบาลซึ่งเป็นศูนย์กลางการค้าที่สำคัญ ตลาดรวมจึงมักตั้งอยู่บริเวณที่เป็นชุมชนขนาดใหญ่ เช่น ตลาดไท อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี กาดออมสิน อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง กาดวโรรส อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ตลาดกิมหยง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา และตลาดแม่กิมเฮง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา เป็นต้น

1.3 ตลาดปลายทาง หมายถึง สถานที่จำหน่ายสินค้าอุปโภคบริโภคจากพ่อค้าคนกลางไปยังผู้บริโภคโดยตรง หรือผู้บริโภคลำดับสุดท้าย ซึ่งอาจจะเป็นตลาดท้องถิ่น หรือตลาดรวม หรือตลาดที่ขายผลผลิตให้แก่ผู้แปรรูปก็ได้

2. ประเภทสินค้า

สินค้าและบริการต่าง ๆ ที่ซื้อขายกันภายในประเทศ หากพิจารณาตามการจำแนกของกระทรวงพาณิชย์ ซึ่งใช้เป็นแนวทางในการขอจดทะเบียนสำหรับประกอบธุรกิจการค้า โดยสามารถจำแนกเป็นหมวดต่าง ๆ รวมทั้งสิ้น 7 หมวด ดังต่อไปนี้

2.1 หมวดอาหารและเครื่องดื่มไม่มีแอลกอฮอล์ ประกอบด้วยสินค้าประเภทข้าว แป้ง ผลิตภัณฑ์แป้ง เนื้อสัตว์ ผัก ผลไม้ ไข่ ผลิตภัณฑ์นม และเครื่องดื่มไม่มีแอลกอฮอล์

2.2 หมวดเครื่องนุ่งห่ม และรองเท้า ประกอบด้วย เสื้อผ้าสำเร็จรูป ผ้า ถูงเท้า รองเท้า ถูงมือ และ ผ้าห่ม เป็นต้น

2.3 หมวดการรักษาพยาบาลและบริการส่วนบุคคล ประกอบด้วย การตรวจรักษาและค่ายาและบริการส่วนบุคคล

2.4 หมวดเคสสถาน ประกอบด้วย เครื่องเรือน และเครื่องใช้ภายในบ้าน ซึ่งแยกออกเป็นที่พักอาศัย เครื่องเรือนและเครื่องใช้ในบ้าน (ถ้วย แก้ว ชาม หม้อ ช้อน หลอดไฟฟ้า) สิ่งที่ใช้ทำความสะอาดในบ้าน เชื้อเพลิงและน้ำประปา

2.5 หมวดพาหนะและบริการขนส่ง ประกอบด้วย รถจักรยานยนต์ ค่ารถโดยสารประจำทาง และน้ำมันเบนซิน เป็นต้น

2.6 หมวดบันเทิง การอ่าน การศึกษา การศาสนา ประกอบด้วย การอ่านและการศึกษา สินค้าและบริการในหมวดนี้มี ปากกา ดินสอ ค่าเล่าเรียน และค่าชมภาพยนตร์ เป็นต้น

2.7 หมวดยาสูบและเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ สินค้าในหมวดนี้ประกอบด้วย บุหรี่ ไวน์ เบียร์ และสุรา เป็นต้น

3. แหล่งการค้าภายในประเทศที่สำคัญ

ประเทศไทยมีลักษณะการปกครองแบบรัฐเดี่ยว (private city) โดยมีกรุงเทพมหานครเป็นศูนย์กลางทั้งการปกครอง เศรษฐกิจ และสังคม กรุงเทพมหานครและปริมณฑลจึงเป็นศูนย์กลางการค้าที่ใหญ่ที่สุดของประเทศ โดยมีหน้าที่รวบรวมสินค้าจากทุกภูมิภาคของประเทศเพื่อส่งไปจำหน่ายยังต่างประเทศ และเป็นศูนย์กลางการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศ เพื่อกระจายไปยังภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศต่อไป หากจะ

พิจารณาถึงแหล่งการค้าที่สำคัญของประเทศแล้วจะพบว่า มีความสัมพันธ์กับลำดับคีย์ของเมือง โดยมีกรุงเทพมหานครและปริมณฑลเป็นศูนย์กลางการค้าของประเทศ ส่วนเมืองระดับรองลงไปก็จะเป็นเมืองหลัก และเมืองศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของแต่ละภูมิภาค ซึ่งเมืองหลักในแต่ละภูมิภาคเหล่านี้จะทำให้บริการทั้งค้าส่งและค้าปลีกแก่เมืองบริวารที่อยู่โดยรอบหรืออยู่ข้างเคียง โดยสามารถจำแนกได้ดังนี้

3.1 แหล่งการค้าส่ง รูปแบบการค้าส่งในประเทศได้เปลี่ยนแปลงไปตามความสำคัญของการคมนาคมขนส่ง ซึ่งแหล่งที่ตั้งที่เหมาะสมในการค้าส่งจะต้องมีลักษณะเป็นศูนย์กลางการคมนาคม ตั้งอยู่บริเวณศูนย์กลางของชุมชนอื่น ๆ ที่อยู่โดยรอบและมีประชากรซึ่งเป็นลูกค้ามากพอ ในอดีตเมืองที่เป็นศูนย์กลางค้าส่งที่สำคัญในประเทศไทยมักเป็นเมืองที่มีเป็นศูนย์กลางการคมนาคมของภูมิภาค นับตั้งแต่ศูนย์กลางการคมนาคมทางน้ำ เช่น อยุธยา นครสวรรค์ และสุพรรณบุรี เป็นต้น จนกระทั่งต่อมาเมื่อมีการพัฒนาการรถไฟขึ้นในประเทศไทย เมืองที่เส้นทางรถไฟตัดผ่านจะเป็นพัฒนาขึ้นมาเป็นศูนย์กลางค้าส่งที่สำคัญ เช่น นครสวรรค์ พิษณุโลก ลำปาง เชียงใหม่ นครราชสีมา ขอนแก่น อุดรธานี อุบลราชธานี สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และหาดใหญ่ เป็นต้น เนื่องจากในขณะนั้นการขนส่งทางรถไฟเป็นเส้นทางสายหลัก และสามารถขนส่งได้ครั้งละมาก ๆ แต่ปัจจุบันการคมนาคมทางรถยนต์มีความสะดวกรวดเร็วและสามารถเข้าถึงชุมชนได้มากกว่า ประกอบกับผู้ผลิตสินค้ามีการแข่งขันกันสูง การขนส่งสินค้าจากแหล่งผลิตไปยังพ่อค้ารายย่อยทำได้ทั่วถึงมากขึ้น รูปแบบการค้าส่งและแหล่งค้าส่งเปลี่ยนจากเมืองหลักที่มีทางรถไฟผ่านเป็นชุมชนขนาดใหญ่ อันเป็นที่ตั้งของอำเภอเมืองของทุกจังหวัด ทำหน้าที่เป็นแหล่งรวมสินค้าจากภูมิภาคต่าง ๆ ก่อนที่จะส่งต่อไปยังร้านค้าปลีกที่อยู่ข้างเคียง และเป็นแหล่งรวมสินค้าจากแหล่งผลิตในบริเวณข้างเคียงก่อนส่งไปยังภูมิภาคอื่นต่อไป นอกจากนี้ปัจจุบันธุรกิจห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ที่มุ่งดำเนินธุรกิจทั้งขายส่งและขายปลีกที่กำลังแข่งขันอย่างรุนแรง โดยได้ขยายกิจการมายังจังหวัดใหญ่ ๆ ในแต่ละภูมิภาค ทำให้เมืองเหล่านั้นมีลักษณะเป็นเมืองศูนย์กลางค้าส่งในระดับภูมิภาคชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น เชียงใหม่ ลำปาง เชียงราย นครสวรรค์ พิษณุโลก นครราชสีมา ขอนแก่น อุดรธานี ร้อยเอ็ด สุรินทร์ อุบลราชธานี ภูเก็ต สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และหาดใหญ่ เป็นต้น ส่วนจังหวัดอื่นที่เหลือยังคงทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางค้าส่งที่ให้บริการแก่ผู้ค้ารายย่อยในแต่ละอำเภอของแต่ละจังหวัดต่อไป

3.2 แหล่งการค้าปลีก ในอดีตแหล่งค้าปลีกที่สำคัญจะตั้งอยู่บริเวณศูนย์กลางการคมนาคมที่สำคัญของแต่ละภูมิภาค เช่นในภาคกลางตอนล่างเส้นทางสัญจรทางน้ำเป็นเส้นทางหลัก แหล่งการค้าที่สำคัญจึงตั้งอยู่บริเวณชุมชนที่ตั้งอยู่ริมน้ำ โดยมีผู้ค้าและผู้บริโภคใช้เรือเป็นพาหนะ ลักษณะของตลาดจึงเป็นแบบตลาดน้ำ ส่วนภูมิภาคอื่น ๆ ลักษณะของตลาดก็จะแตกต่างกันไปตามลักษณะของการคมนาคมในแต่ละภูมิภาค การธุรกิจค้าปลีกเป็นธุรกิจที่มีการแข่งขันกันสูง ปัจจุบันมีความสำคัญเพิ่มขึ้นตามการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ธุรกิจค้าปลีกมีทั้งขนาดเล็ก และขนาดใหญ่ ธุรกิจค้าปลีกขนาดเล็กแบบดั้งเดิม หรือที่เรียกว่าร้านขายของชำ พบทั่วไปในย่านชุมชนหรือย่านการค้า ปัจจุบันธุรกิจการค้าปลีกได้มีการพัฒนารูปแบบการค้าใหม่ ๆ มีธุรกิจการค้าขนาดใหญ่ ได้แก่ ห้างสรรพสินค้า ศูนย์การค้า ศูนย์การค้าครบวงจร (shopping complex) ธุรกิจประเภทนี้ใช้ทุนดำเนินการสูง มีการบริหารงานที่เป็นระบบ สินค้าที่ขายมีทั้งสินค้าที่จำเป็นในชีวิตประจำวันไปจนถึงสินค้าประเภทฟุ่มเฟือย ซึ่งแหล่งการค้าดังกล่าวมักจะตั้งอยู่ในเขตย่านกลางทางธุรกิจของเมืองใหญ่ (central business district: CBD) อันเป็นที่ตั้งของห้างสรรพสินค้า หรือศูนย์รวมของร้านค้า

ปลีกชุมชนเมือง ส่วนธุรกิจการค้าปลีกสมัยใหม่ที่มีขนาดเล็กหรือที่เรียกว่าร้านสะดวกซื้อ (convenience store) ซึ่งมีขนาดพื้นที่ 40-100 ตารางเมตร นอกจากจำหน่ายสินค้าจำเป็นในชีวิตประจำวันแล้วยังมีอาหารจานด่วน (fast food) จำหน่ายด้วย ซึ่งร้านค้าลักษณะดังกล่าวจะตั้งกระจายอยู่ในย่านชุมชนทั่วไป อย่างไรก็ตามหากพิจารณาถึงแหล่งค้าปลีกโดยทั่วไปในปัจจุบันสามารถจำแนกได้เป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

3.2.1 แหล่งค้าปลีกถาวร ตั้งอยู่บริเวณย่านการค้าหลักของแต่ละชุมชน ถ้าเป็นชุมชนขนาดใหญ่จะเป็นแหล่งรวมของร้านค้าปลีกที่มีลักษณะเป็นอาคารพาณิชย์ ซึ่งมีชาวไทยเชื้อสายจีนเป็นเจ้าของกิจการเป็นส่วนใหญ่ โดยจะจำหน่ายสินค้าที่หลากหลายทุกหมวดรายการและมีสินค้าวางจำหน่ายตลอดทั้งวัน ซึ่งในแต่ละเมืองจะมีย่านการค้าที่สำคัญอันเป็นที่รู้จักโดยทั่วไป ส่วนตลาดจำหน่ายอาหาร (ตลาดสด) ซึ่งเป็นแหล่งรวมของสินค้าประเภทผัก ผลไม้ เนื้อสัตว์ ปลา และอาหารทะเลซึ่งเป็นวัสดุสำหรับใช้ประกอบอาหาร แหล่งค้าปลีกดังกล่าวมักจะตั้งกระจายอยู่ใกล้แหล่งชุมชน โดยมีพ่อค้าชาวพื้นเมืองนำสินค้าประเภทอาหาร และสิ่งของอุปโภคบริโภคมาวางขายแบบไปเช้าเย็นกลับ โดยจะพบทั้งในเมืองซึ่งเป็นแหล่งชุมชนขนาดใหญ่ และหมู่บ้านในชนบท เช่น กาดหลวง (กาดวโรรส) จังหวัดเชียงใหม่ ตลาดกิมหยง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ตลาดเทศบาล และตลาดแม่กิมเฮง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา เป็นต้น

3.2.2 แหล่งค้าปลีกชั่วคราว (ตลาดนัด) มักจะตั้งอยู่ย่านที่มีชุมชนขนาดใหญ่ หรือที่ตั้งโรงงานอุตสาหกรรม หรือบริเวณที่ว่างที่เป็นศูนย์กลางของชุมชน โดยมีพ่อค้าแม่ค้าทั้งในท้องถิ่น และจากต่างถิ่นนำสินค้ามาวางขายตามเวลาที่เหมาะสมในแต่ละบริเวณ บางแห่งอาจนัดทุกวันศุกร์ บางแห่งทุกวันพุธแล้วหมุนเวียนไปเรื่อย ๆ หรือถ้าเป็นโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่มีแรงงานจำนวนมากจะนัดทุกวันที่มีเงินเดือนออก เป็นต้น สำหรับตลาดนัดที่พบโดยทั่วไปมี 2 ลักษณะ คือ ตลาดนัดที่จำหน่ายสินค้าอุปโภคบริโภค โดยทั่วไป ซึ่งจะตั้งอยู่ตามสถานที่ที่ตกลงกันได้และมีการหมุนเวียนตามวันเวลาดังกล่าวข้างต้น ตลาดนัดอีกลักษณะคือตลาดนัดที่แลกเปลี่ยนสินค้าเฉพาะ เช่น ตลาดนัดโคกระบือ ซึ่งเป็นสถานที่นัดพบเพื่อซื้อขายโคหรือกระบือระหว่างเกษตรกรผู้เลี้ยงโค กระบือกับพ่อค้า โดยจะมีตลาดนัดดังกล่าวอยู่ในเกือบทุกภูมิภาค และตลาดนัดยางพารา เป็นต้น

อย่างไรก็ตามในปัจจุบันร้านค้าที่ทำหน้าที่ค้าปลีกและค้าส่งไม่ได้แบ่งหน้าที่ที่ชัดเจนเหมือนเช่นในอดีต โดยเฉพาะเมืองขนาดใหญ่จะมีทั้งธุรกิจค้าส่งและค้าปลีกขนาดใหญ่ (hypermarket) เช่น แมคโคร บิ๊กซี โลตัส และคาร์ฟูร์ เป็นต้น ซึ่งธุรกิจการค้าประเภทดังกล่าวจะมุ่งจำหน่ายสินค้านำราคาถูก โดยมีราคาจำหน่ายใกล้เคียงกับราคาของร้านค้าส่งที่มีอยู่เดิม และมีสินค้าให้เลือกซื้อที่หลากหลาย ลูกค้าส่วนใหญ่ในปัจจุบันจึงนิยมเดินทางมาซื้อสินค้าจากร้านค้าปลีกและส่งขนาดใหญ่ดังกล่าว ธุรกิจดังกล่าวจึงส่งผลกระทบต่อร้านค้าปลีกที่อยู่บริเวณใกล้เคียง เพื่อปกป้องร้านค้ารายย่อยที่มีอยู่เดิมในท้องถิ่น กฎหมายจึงกำหนดให้ธุรกิจการค้าลักษณะดังกล่าวต้องตั้งอยู่นอกเขตชุมชนเมืองหรืออยู่นอกเขตย่านที่เป็นศูนย์กลางธุรกิจหลักของเมือง

การค้าระหว่างประเทศ

ประเทศไทยมีการติดต่อค้าขายกับต่างประเทศมานานทั้งกับประเทศในภูมิภาคเอเชียและประเทศตะวันตก ในสมัยสุโขทัยมีการติดต่อค้าขายกับจีนและญี่ปุ่น โดยมีสินค้าส่งออกที่สำคัญคือถ้วยชามสังคโลก

ต่อมาในสมัยกรุงศรีอยุธยาชาวยุโรปนำสินค้าเข้ามาติดต่อกับค้าขายเพิ่มมากขึ้น จากนั้นการค้ากับต่างประเทศได้รับการพัฒนาต่อเนื่องมาเป็นลำดับ โดยมีกรุงเทพมหานครเป็นเมืองศูนย์กลางในการนำเข้าและส่งออกสินค้าที่สำคัญในปัจจุบัน

1. รูปแบบการค้าระหว่างประเทศ

การค้าระหว่างประเทศเป็นการนำเอาสินค้าที่แต่ละประเทศ ผลิตได้ไปจำหน่ายหรือแลกเปลี่ยนกับสินค้าที่ไม่สามารถผลิตได้ภายในประเทศ ในปัจจุบันการค้าระหว่างประเทศมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างมาก ทุกประเทศในโลกต่างมุ่งแสวงหาโอกาสในการติดต่อกับประเทศต่าง ๆ เพื่อนำเงินตรามาเสริมสร้างความเจริญและความมั่นคงทางเศรษฐกิจของตน ดังนั้นหากจะจำแนกรูปแบบการค้าระหว่างประเทศสามารถจำแนกได้เป็น 2 ลักษณะที่สำคัญดังต่อไปนี้

1.1 การส่งออก เป็นการนำสินค้าที่ผลิตได้และเหลือใช้ภายในประเทศส่งออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศ หากประเทศใดสามารถส่งสินค้าออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศได้มาก จะสามารถนำเงินตราต่างประเทศเข้ามาใช้งาน สร้างผลผลิต รายได้ และสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศได้

1.2 การนำเข้า เป็นการนำเข้าสินค้าที่มีไม่สามารถผลิตได้ หรือมีไม่เพียงพอต่อความต้องการภายในประเทศ ซึ่งสินค้านี้ดังกล่าวอาจเป็นสินค้าอุปโภคบริโภค เครื่องจักรเครื่องยนต์ที่เป็นสินค้าประเภททุน พลังงาน หรือเป็นยุทธปัจจัย ซึ่งในแต่ละปีประเทศไทยได้มีการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศคิดเป็นมูลค่ามหาศาล

2. แหล่งการค้าระหว่างประเทศ

ประเทศไทยมีที่ตั้งที่ส่งเสริมศักยภาพในการค้าระหว่างประเทศ ทั้งทางบก ทางทะเล และทางอากาศ ในอดีตการติดต่อกับค้าขายกับต่างประเทศอย่างเป็นทางการ มักจะดำเนินการโดยรัฐบาลส่งสินค้าลงเรือไปจำหน่ายกับประเทศคู่ค้าทั้งในเอเชียและยุโรป ส่วนการติดต่อกับค้าขายกับประเทศเพื่อนบ้านตามแนวชายแดน มักเป็นการดำเนินการโดยประชาชนที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดน ปัจจุบันการค้าระหว่างประเทศได้รับการพัฒนา และจัดระเบียบการติดต่อกับค้าขายที่เป็นระบบมากยิ่งขึ้น ดังนั้นหากจะพิจารณาถึงสถานที่หรือแหล่งที่มีการส่งสินค้าเข้า และส่งสินค้าระหว่างไทยกับต่างประเทศแล้ว สามารถจำแนกได้ดังต่อไปนี้

2.1 แหล่งการค้าระหว่างประเทศโดยทั่วไป การติดต่อกับค้าขายกับต่างประเทศที่อยู่ห่างไกล และไม่มีหรือไม่มีชายแดนติดต่อกับประเทศไทย สามารถติดต่อกับค้าขายได้ใน 2 เส้นทาง ได้แก่

2.1.1 การขนส่งสินค้าทางเรือ ประเทศไทยมีอาณาเขตติดกับทะเลถึง 2 ด้าน คือทะเลอ่าวไทยและทะเลอันดามัน จึงทำให้มีศักยภาพในการติดต่อกับค้าขายทางทะเลกับประเทศต่าง ๆ ได้ทั่วโลก โดยมีท่าเรือขนส่งสินค้าระหว่างประเทศที่สำคัญ ได้แก่ท่าเรือกรุงเทพ ฯ (คลองเตย) และท่าเรือแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี เป็นต้น ซึ่งการนำเข้าและส่งออกสินค้าไปขายยังต่างประเทศนี้ สามารถขนส่งได้ครั้งละจำนวนมาก และเสียค่าใช้จ่ายถูกกว่าการขนส่งประเภทอื่น ในแต่ละปีจึงมีสินค้านำเข้าและส่งออกผ่านท่าเรือทั้งสองแห่งเป็นจำนวนมาก

2.1.2 การขนส่งสินค้าทางเครื่องบิน การขนส่งทางเครื่องบินต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงเมื่อเทียบกับการขนส่งด้วยวิธีการอื่น ๆ จึงเหมาะสำหรับขนส่งสินค้าที่มีน้ำหนักเบา กินพื้นที่ระวางน้อย เสียหายง่าย และมี

ราคาแพง ดังนั้นจึงมีสินค้าบางชนิดเท่านั้นที่นำเข้าและส่งออกทางเครื่องบิน โดยมีท่าอากาศยานนานาชาติที่สำคัญที่สุดคือ ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ ส่วนท่าอากาศยานนานาชาติอื่น ๆ ได้แก่ ท่าอากาศยานดอนเมือง ท่าอากาศยาน เชียงใหม่ ท่าอากาศยานภูเก็ต และท่าอากาศยานหาดใหญ่ เป็นต้น

2.2 แหล่งการค้าตามแนวชายแดน ประเทศไทยนับเป็นประเทศที่มีศักยภาพทางการค้าชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้านสูง เนื่องจากที่ตั้งทางภูมิศาสตร์และที่ตั้งสัมพันธ์ของประเทศไทยอยู่กึ่งกลางของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นอกจากจะทำการค้าทั่วไปผ่านการขนส่งทางเรือและเครื่องบินดังกล่าวมาแล้ว ประเทศไทยยังมีชายแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน ถึง 4 ประเทศ ได้แก่ สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ราชอาณาจักรกัมพูชา และสหพันธรัฐมาเลเซีย ในอดีตประชาชนของไทยกับประเทศเพื่อนบ้านมีการติดต่อค้าขาย แลกเปลี่ยนสินค้าที่จำเป็นกันมาช้านาน นับตั้งแต่ประเทศไทยในสมัยรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรีได้ปรับเปลี่ยนนโยบายการค้าต่างประเทศในภูมิภาค โดยมุ่งเปลี่ยนจากสนามรบให้เป็นสนามการค้า เป็นต้นมา รัฐบาลทุกประเทศต่างก็เห็นความสำคัญในการพัฒนาพื้นที่ตามแนวชายแดนเป็นแหล่งการค้า ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นตามแนวชายแดนใช้เส้นทางธรรมชาติที่เคยใช้เป็นเส้นทางในการติดต่อค้าขายกันมาในอดีต โดยการพัฒนาให้เป็นจุดผ่านแดนถาวร ซึ่งเป็นสถานที่ที่รัฐบาลทั้งสองประเทศกำหนดให้เป็นสถานที่ติดต่อค้าขายระหว่างประชาชนทั้งสองประเทศ ซึ่งปัจจุบันมีทั้งหมด 26 แห่ง สำหรับสถานที่ที่ผู้ว่าราชการจังหวัดมีอำนาจในการเจรจากับท้องถิ่นของประเทศเพื่อนบ้านให้เป็นจุดผ่านแดนชั่วคราวมีทั้งหมด 2 แห่ง และจุดผ่อนปรนทั้งสิ้น 42 แห่ง จึงทำให้ปัจจุบันมีมูลค่าและปริมาณการค้าชายแดนของไทยเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ โดยมีแหล่งการค้าที่สำคัญในแต่ละภูมิภาคดังต่อไปนี้

2.2.1 การค้าชายแดนระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ประเทศไทยมีพื้นที่ที่สามารถนำเข้าและส่งออกสินค้ากับประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนได้โดยตรง โดยการขนส่งสินค้าทางเรือจากเมืองเชียงรุ่ง มณฑลยูนนานมายังท่าเรือเชียงแสน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นบริเวณที่สามารถติดต่อค้าขายผ่านแนวชายแดนโดยตรงกับประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน นอกจากนี้ปัจจุบันมีสะพานข้ามแม่น้ำโขงที่อำเภอเชียงของไปยังแขวงบ่อแก้ว ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งเป็นเส้นทางที่สามารถขนส่งสินค้าระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีนได้เช่นเดียวกัน

2.2.2 แหล่งการค้าระหว่างไทยกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ ระบุถึงปริมาณการค้าตามแนวชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้านในปี พ.ศ. 2559 คิดเป็นมูลค่า 187,964.53 ล้านบาท (กรมการค้าต่างประเทศ, 2560: online) โดยมีสถานที่นำเข้าและส่งออกสินค้าตามแนวชายแดนที่สำคัญ อยู่ในพื้นที่จังหวัดระนอง ประจวบคีรีขันธ์ ราชบุรี กาญจนบุรี ตาก แม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ และจังหวัดเชียงราย โดยมีจุดผ่านแดนถาวร จุดผ่อนปรน และจุดผ่านแดนชั่วคราว ดังต่อไปนี้

(1) จุดผ่านแดนถาวร เพื่อให้ประชาชนทั้งสองประเทศสามารถเดินทางติดต่อค้าขายและประโยชน์ด้านการท่องเที่ยว รัฐบาลไทยกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ได้กำหนดสถานที่ให้เป็นจุดผ่านแดนถาวรตามแนวชายแดนระหว่างประเทศไว้ทั้งหมด 4 แห่ง ได้แก่

1) ในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงราย ตามแนวพรมแดนระหว่างจังหวัดเชียงรายกับประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์คิดเป็นระยะทางทั้งสิ้น 130 กิโลเมตร มีพื้นที่กำหนดให้เป็นจุดผ่าน

แดนถาวรทั้งหมด 2 แห่ง คือ (1) จุดผ่านแดนถาวรสะพานข้ามลำน้ำแม่สาย เขตเทศบาลตำบลแม่สาย กับเมืองท่าขี้เหล็ก รัฐฉานของประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ดำเนินการตามประกาศกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ 11 สิงหาคม พ.ศ. 2540 มีผลบังคับในวันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2540 กำหนดเวลาเปิด-ปิดตั้งแต่ 06.30-18.30 น. และ (2) จุดผ่านแดนถาวรสะพานข้ามลำน้ำแม่สายแห่งที่ 2 ตำบลสันผักอี อำเภอแม่สายกับเมืองท่าขี้เหล็ก รัฐฉาน ดำเนินการตามประกาศกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ 11 มกราคม พ.ศ. 2549 มีผลบังคับใช้ในวันที่ 19 มกราคม พ.ศ. 2549 กำหนดเวลาเปิด-ปิดตั้งแต่ 06.30-18.30 น.

2) ในเขตพื้นที่จังหวัดตาก มีจุดผ่านแดนถาวรระหว่างไทยกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ที่ตลาดริมเมย ตั้งอยู่ที่บ้านริมเมย หมู่ที่ 2 ตำบลท่าสายลวด อำเภอแม่สอดซึ่งอยู่ฝั่งตรงกันข้ามกับเมืองเมียวดี รัฐกระเหรี่ยง ซึ่งดำเนินการตามประกาศกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ 11 สิงหาคม พ.ศ. 2540 มีผลบังคับในวันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2540 กำหนดเวลาเปิด-ปิดตั้งแต่ 06.30-18.30 น.

3) ในเขตพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี มีจุดผ่านแดนถาวรระหว่างไทยกับประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ที่บ้านพุน้ำร้อน อำเภอสังขละบุรี กับด้านทีกิ รัฐมอญของประเทศสหภาพเมียนมาร์ ดำเนินการตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2540

4) ในเขตพื้นที่จังหวัดระนอง มีท่าเรือสำหรับขนส่งสินค้าและผู้โดยสารผ่านจังหวัดระนองไปยังเกาะสอง ภาคตะนาวศรี ประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ โดยมีพื้นที่ที่กำหนดให้เป็นจุดผ่านแดนถาวร 4 แห่ง คือ (1) ด้านตรวจคนเข้าเมือง อำเภอเมือง ระนอง (2) ท่าเทียบเรือสะพานปลา ตำบลบางรีน อำเภอเมืองระนอง (3) ปากน้ำระนอง ตำบลปากน้ำ และ (4) ท่าเทียบเรือบ้านอันดามันคลับจำกัด ตำบลปากน้ำ อำเภอเมืองระนอง ดำเนินการตามประกาศกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ. 2543 มีผลบังคับใช้วันที่ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2543 กำหนดเวลาเปิด-ปิด ตั้งแต่ 06.30 -24.00 น.(สาเหตุที่ต้องกำหนดปิดถึง 24.00 น. เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว และการค้าระหว่างทั้งสองประเทศ)

(2) จุดผ่อนปรน ในพื้นที่ตามแนวชายแดนระหว่างไทยกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ สำหรับสถานที่กำหนดจุดผ่อนปรนให้เป็นสถานที่ติดต่อทางการค้าระหว่างประชาชนทั้งสองประเทศทั้งหมด 14 แห่ง โดยอยู่ในพื้นที่จังหวัดต่าง ๆ ดังนี้

1) จังหวัดเชียงราย มีจุดผ่อนปรนตามแนวชายแดนระหว่างชุมชนในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงรายกับเมืองท่าขี้เหล็ก รัฐฉาน มีจำนวนทั้งหมด 5 แห่ง ได้แก่ (1) บ้านท่าปางห้า ตำบลเกาะช้าง อำเภอแม่สาย (2) บ้านสายลมจอย ตำบลเวียงผางคำ อำเภอแม่สาย (3) ท่าบ้านเกาะทราย ตำบลแม่สาย อำเภอแม่สาย (4) ทาดินดำ บ้านป่าแดง หมู่ที่ 5 ตำบลเกาะช้าง อำเภอแม่สาย และ (5) บ้านสบรวก หมู่ที่ 1 ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน

2) จังหวัดเชียงใหม่ มีจุดผ่อนปรนตามแนวชายแดนระหว่างชุมชนในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ กับรัฐฉานของประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ จำนวนทั้งหมด 2 แห่ง ได้แก่ (1) บ้านอรุโณทัย (ผ่านกิวผาวอก) หมู่ที่ 10 ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว กับเมืองสาด รัฐฉาน และ (2) บ้านเปียงหลวง (ช่องทางหลักแตงมันคง) ตำบลเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง กับเมืองเตาะ รัฐฉาน

3) จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีจุดผ่อนปรนตามแนวชายแดนจำนวนทั้งหมด 5 แห่ง ได้แก่ (1) ช่องทางบ้านห้วยต้นนุ่น หมู่ที่ 4 ตำบลแม่เงา อำเภอขุนยวม กับพื้นที่ของเมืองมาน อำเภอแม่แจ๊ะ จังหวัด

ดอยก่อ รัฐคะยา (2) ช่องทางบ้านห้วยผึ้ง หมู่ที่ 3 ตำบลห้วยผา อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน กับรัฐคะยา (3) ช่องทางบ้านเสาหิน หมู่ที่ 1 ตำบลเสาหิน อำเภอแม่สะเรียง กับรัฐกอกู (4) บ้านแม่สามแลบ หมู่ที่ 1 ตำบลแม่สามแลบ อำเภอสบเมย กับบ้านผาปูนจังหวัดดอยก่อ และ (5) บ้านน้ำเพียงดิน หมู่ที่ 3 ตำบลบ่อ อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอนกับจังหวัดดอยก่อของสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์

4) จังหวัดกาญจนบุรี มีจุดผ่อนปรนตามแนวชายแดนระหว่างชุมชนในเขตพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรีกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ จำนวน 1 แห่ง คือด่านเจดีย์สามองค์ อำเภอสังขละบุรี กับพื้นที่อำเภอพญาทองสุข จังหวัดกอกาเล็ก รัฐกระเหรี่ยงภาคตะนาวศรี

5) จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีจุดผ่อนปรนตามแนวชายแดนระหว่างชุมชนในเขตพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์กับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ 1 แห่ง คือที่บ้านเครา (ด่านสิงขร) ตำบลคลองวาฬ อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ กับบ้านมุดอง จังหวัดมะริด ภาคตะนาวศรี

2.2.3 แหล่งการค้าชายแดนระหว่างไทยกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประชาชน ซึ่งทั้งสองประเทศได้มีการติดต่อค้าขายกันมาเป็นเวลาช้านาน ปัจจุบันรัฐบาลทั้งสองประเทศได้กำหนดพื้นที่สำหรับติดต่อทางการค้าและการท่องเที่ยวระหว่างกัน โดยมีด่านการค้าสากล 6 แห่ง คือ ด่านเมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ด่านเมืองปากเซ แขวงจำปาศักดิ์ ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับด่านช่องเม็ก อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี ด่านเมืองคันทะที แขวงสะหวันนะเขต ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับอำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร ด่านเมืองท่าแขก แขวงคำม่วน ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับอำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ด่านสนามบินวันไต และด่านท่านาแล้ง เขตกำแพงนครเวียงจันทน์ ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ปัจจุบันแหล่งการค้าตามแนวชายแดนระหว่างไทยกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประกอบด้วยจุดผ่านแดนถาวร และจุดผ่อนปรน ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

(1) จุดผ่านแดนถาวร รัฐบาลทั้งสองประเทศได้ทำข้อตกลงร่วมกันเพื่อกำหนดให้เป็นจุดผ่านแดนถาวร สำหรับติดต่อทางการค้าและการท่องเที่ยวของทั้งสองประเทศ ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงราย น่าน เลย หนองคาย บึงกาฬ นครพนม มุกดาหาร และอุบลราชธานี มีทั้งหมด แห่ง 15 ได้แก่

1) ในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงราย มีจุดผ่านแดนถาวรทั้งหมด 2 แห่ง คือ (1) จุดผ่านแดนถาวรเชียงแสน (ด่านทองถิ่น) ตั้งอยู่ที่อำเภอเชียงแสน ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับบ้านต้นผึ้ง แขวงบ่อแก้ว และ (2) จุดผ่านแดนถาวรเชียงของ (ด่านสากล) ตั้งอยู่ที่อำเภอเชียงของ ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับเมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว

2) ในเขตพื้นที่จังหวัดน่าน มีจุดผ่านแดนถาวร 1 แห่งคือด่านห้วยโก๋น (ด่านสากล) อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดน่าน อยู่ตรงกันข้ามกับเมืองเงิน แขวงไชยบุรี

3) ในเขตพื้นที่จังหวัดเลย มีจุดผ่านแดนถาวร 3 แห่ง คือ (1) จุดผ่านแดนถาวรสะพานมิตรภาพข้ามแม่น้ำเหืองไทย-ลาว ตั้งอยู่ที่บ้านกะเซ็ง ตำบลลาฮี อำเภอท่าลี่ ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับบ้านดอนผึ้ง (เมืองหมอ) เมืองแก่นท้าว แขวงไชยบุรี (2) จุดผ่านแดนถาวรบ้านเชียงคาน (ด่านทองถิ่น) อำเภอเชียงคาน ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับเมืองสะนาคาม แขวงเวียงจันทน์ และ (3) ด่านถาวรบ้านกกไฟ (ด่านสากล) อำเภอปากชม ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับบ้านวัง เมืองสะนาคาม แขวงเวียงจันทน์

4) ในเขตพื้นที่จังหวัดหนองคาย มีด่านถาวร 2 แห่ง คือ (1) ด่านถาวรท่าเสด็จ (ด่านท้องถิ่น) ตั้งอยู่ที่อำเภอเมืองหนองคาย ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับด่านท่าเตื่อ เขตกำแพงนครเวียงจันทน์ และ (2) ด่านถาวรสะพานมิตรภาพไทย-ลาว หรือด่านท่านาแล้ง (ด่านสากล) ตั้งอยู่ที่บ้านเหล่าจอมมณี ตำบลมีชัย อำเภอเมืองหนองคาย ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับบ้านดงพูลี เมืองหาดทรายฟอง แขวงกำแพงนครเวียงจันทน์

รูปที่ 11.1 ด้านตรวจคนเข้าเมืองของ สปป.ลาว ณ จุดผ่านแดนถาวรจังหวัดหนองคาย
ที่มา (วิวัฒน์ หมั่นการ, 2550: พฤษภาคม 31)

5) ในเขตพื้นที่จังหวัดบึงกาฬ มีด่านถาวร 1 แห่ง คือ ด่านถาวรบึงกาฬ (ด่านสากล) ตั้งอยู่ที่อำเภอเมืองบึงกาฬ อยู่ตรงกันข้ามกับบ้านบอลิคำไซ เมืองปากซัน

6) ในเขตพื้นที่จังหวัดนครพนม มีด่านถาวร 1 แห่ง คือ ด่านเทศบาลเมืองนครพนม (ด่านสากล) ตั้งอยู่อำเภอเมืองนครพนม ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับเมืองท่าแขก แขวงคำม่วน

7) ในเขตพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร มีด่านถาวร 2 แห่ง คือ (1) ด่านถาวรอำเภอเมืองมุกดาหาร (ด่านสากล) ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับเมืองคันทะบุรี แขวงสะหวันนะเขต และ (2) ด่านถาวรสะพานมิตรภาพ 2 ตั้งอยู่ที่บ้านสงเปือย ตำบลบางทรายใหญ่ อำเภอเมืองมุกดาหาร ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับบ้านนาแก เมืองโกลซอนพมวิหาร แขวงสะหวันนะเขต เปิดดำเนินการตามประกาศลงวันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ. 2549 มีผลบังคับใช้ในวันที่ 20 ธันวาคม พ.ศ. 2549

8) ในเขตพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี มีจุดผ่านแดนถาวร 3 แห่ง คือ (1) ด่านถาวรบ้านปากแซง (ด่านท้องถิ่น) อำเภอเขมรราชู ซึ่งตั้งอยู่ตรงกันข้ามกับเมืองละคอนเพ็ง แขวงสาละวัน (2) จุดผ่านแดนถาวรบ้านปากแซง (ด่านท้องถิ่น) กิ่งอำเภอดอนตาล ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับด่านท้องถิ่นบ้านปากตะพาน

เมืองละครเพ็ง แขวงสาละวัน และ (3) จุดผ่านแดนถาวรช่องเม็ก (ด้านสากล) อำเภอสิรินธร ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับบ้านวังเตา เมืองปากเซ แขวงจำปาสัก โดยเปิดดำเนินการตามมติ ครม. เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม พ.ศ. 2531 และยกระดับเป็นจุดผ่านแดนถาวรตามประกาศกระทรวงมหาดไทยเมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549

(2) จุดผ่อนปรน นอกจุดผ่านแดนถาวรดังกล่าวข้างต้นแล้ว รัฐบาลทั้งสองประเทศได้กำหนดให้เปิดจุดผ่อนปรน เพื่อให้ประชาชนที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดนใช้เป็นสถานที่แลกเปลี่ยนสินค้ากัน โดยมีพื้นที่ที่กำหนดให้เป็นจุดผ่อนปรนทั้งหมด 20 แห่ง อยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1) จังหวัดเชียงราย มีจุดผ่อนปรนทั้งหมด 4 แห่ง คือ (1) บ้านแจมป่อง ตำบลเหล่ายาว อำเภอเวียงแก่น ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับบ้านด่าน เมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว (2) บ้านร่มโพธิ์ทอง อำเภอเทิง (3) บ้านสวนดอก อำเภอเชียงแสน และ (4) บ้านสบรวก อำเภอเชียงแสน (เป็นจุดผ่อนปรนทั้งกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์)

2) จังหวัดพะเยา มีจุดผ่อนปรน 1 แห่ง คือที่บ้านฮวก ตำบลภูซาง อำเภอภูซาง ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับบ้านมอญ เมืองเชียงฮ่อน แขวงไชยะบุรี

3) จังหวัดน่าน มีจุดผ่อนปรนทั้งหมด 2 แห่ง คือ (1) บ้านห้วยสะแดง ตำบลลงอบ อำเภอทุ่งช้าง ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับบ้านป่าหว่าน เมืองเชียงฮ่อน แขวงไชยะบุรี และ (2) บ้านใหม่ชายแดน ตำบลชนแดน อำเภอสองแคว ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับบ้านเตสอง เมืองเชียงฮ่อน แขวงไชยะบุรี เช่นเดียวกัน

4) จังหวัดอุดรดิตถ์ มีจุดผ่อนปรนทั้งหมด 2 แห่ง คือ (1) บ้านห้วยต่าว ตำบลม่วงเจ็ดต้น อำเภอบ้านโคก ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับบ้านขอนแก่น เมืองบ่อแต่น แขวงไชยะบุรี และ (2) บ้านภูคู้ ตำบลม่วงเจ็ดต้น อำเภอบ้านโคก ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับบ้านผาแก้ง (บ้านบวมลาว) เมืองปากลาย แขวงไชยะบุรี เช่นเดียวกัน

5) จังหวัดเลย มีจุดผ่อนปรนทั้งหมด 3 แห่ง คือ (1) บ้านบ้านเมืองแพร์ ตำบลนาแห้ว อำเภอนาแห้ว ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับบ้านเมืองแพร์ เมืองบ่อแต่น แขวงไชยะบุรี (2) บ้านนาข่า ตำบลปากหมัน อำเภอด่านซ้าย ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับบ้านนาข่า เมืองบ่อแต่น แขวงไชยะบุรี และ (3) บ้านนากระเซิง ตำบลลอรี อำเภอท่าลี่ ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับบ้านเหมืองหม้อ เมืองแก่นท้าว แขวงไชยะบุรี

6) จังหวัดนครพนม มีจุดผ่อนปรน 3 แห่ง คือ (1) ตำสลุการอำเภอท่าอุเทน ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับบ้านหินปูน แขวงคำม่วน (2) บ้านดอนแพง ตำบลบ้านแพง อำเภอบ้านแพง ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับบ้านปุงกวาง เมืองปากกระดิ่ง แขวงบอลิไซ และ (3) บ้านธาตุพนม ตำบลธาตุพนม อำเภอธาตุพนม ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับบ้านปากเซบั้งไฟ เมืองหนองบก แขวงคำม่วน

7) จังหวัดอำนาจเจริญ มีจุดผ่อนปรนทั้งหมด 1 แห่ง คือ บ้านยักคู้ (หน้าที่ว่าการอำเภอชานุมาน) ตำบลชานุมาน อำเภอชานุมาน ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับบ้านเริงหิน เมืองสองคอน แขวงสะหวันนะเขต

8) จังหวัดอุบลราชธานีมีจุดผ่อนปรนทั้งหมด 4 แห่ง คือ (1) หน้าที่ว่าการอำเภอเขมราฐ ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับบ้านปากซัน เมืองสองคอน แขวงสะหวันนะเขต (2) บ้านสองคอน ตำบลสองคอน อำเภอโพธิ์ไทร ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับบ้านหนองแสง บ้านกะลา บ้านหนองเหือ เมืองละครเพ็ง แขวงสาละวัน (3) บ้านน่านเก่า ตำบลโขงเจียม อำเภอโขงเจียม ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับบ้านสีส้มพัน เมืองชนะสมบุญ แขวง

จำปาสัก และ (4) บ้านหนองแสง (บริเวณช่องตาอุ) ตำบลโพนงาม อำเภอบุณฑริก ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับบ้านเหียง เมืองกุสุมา แขวงจำปาสัก

2.2.4 แหล่งการค้าชายแดนระหว่างไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชา ในอดีตประชาชนทั้งสองประเทศมีการติดต่อค้าขายระหว่างกันมาโดยตลอด โดยผ่านช่องทางธรรมชาติตามแนวเทือกเขาพนมดงรักในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และในพื้นที่ราบในภาคตะวันออกของไทย ปัจจุบันรัฐบาลทั้งสองประเทศกำหนดพื้นที่สำหรับติดต่อทางการค้าและการท่องเที่ยวระหว่างประเทศตามแนวชายแดนดังต่อไปนี้

(1) จุดผ่านแดนถาวร รัฐบาลทั้งสองประเทศได้ทำข้อตกลงร่วมกันเพื่อกำหนดให้เป็นจุดผ่านแดนถาวร สำหรับติดต่อทางการค้าและการท่องเที่ยวของทั้งสองประเทศ ซึ่งมีทั้งหมด 6 แห่ง ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ 5 จังหวัด ได้แก่

1) ในเขตพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ มีจุดผ่านแดนถาวร 1 แห่ง คือ จุดผ่านแดนถาวรช่องสะง่า อยู่ในพื้นที่อำเภอภูสิงห์ อยู่ตรงกันข้ามกับช่องจอม อำเภออัลลองเวง จังหวัดอุดรธานี ของกัมพูชา เปิดดำเนินการเมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2546 กำหนดเปิด-ปิดทุกวัน เวลา 7.00-20.00 น.

2) ในเขตพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ มีจุดผ่านแดนถาวร 1 แห่ง คือ จุดผ่านแดนถาวรช่องจอม อยู่ในพื้นที่อำเภอกาบเชิง ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับพื้นที่โอรส์เสม็ด อำเภอสำโรง จังหวัดอุดรธานี ของกัมพูชา เปิดดำเนินการเมื่อวันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2545 กำหนดเปิด-ปิดทุกวัน เวลา 7.00-20.00 น.

3) ในเขตพื้นที่จังหวัดสระแก้วมีจุดผ่านแดนถาวร 1 แห่ง คือ จุดผ่านแดนถาวรบ้านคลองลึก (ตลาดโรงเกลือ) อยู่ในพื้นที่บ้านคลองลึก อำเภออรัญประเทศ ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับปอยเปต อำเภอโอโจรว จังหวัดบันเตียเมียนเจย เปิดดำเนินการเมื่อวันที่ 20 กันยายน พ.ศ. 2540 กำหนดเปิด-ปิดทุกวัน เวลา 7.00-20.00 น.

4) ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี มีจุดผ่านแดนถาวร 2 แห่ง คือ (1) จุดผ่านแดนถาวรบ้านแหลม ตั้งอยู่ในพื้นที่บ้านแหลม อำเภอโป่งน้ำร้อน ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับบ้านกร้อมเรียง อำเภอกร้อมเรียง จังหวัดพระตะบอง เปิดดำเนินการเมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2546 กำหนดเปิด-ปิดทุกวัน เวลา 7.00-20.00 น. และ (2) จุดผ่านแดนถาวรบ้านผักกาด อยู่ในพื้นที่อำเภอโป่งน้ำร้อน ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับบ้านคลองจระก้อม กรุงไพลิน เปิดดำเนินการเมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2546 กำหนดเปิด-ปิดทุกวัน เวลา 7.00-20.00 น.

5) ในเขตพื้นที่จังหวัดตราดมีจุดผ่านแดนถาวร 1 แห่ง คือ จุดผ่านแดนถาวรบ้านหาดเล็ก อยู่ในพื้นที่อำเภอคลองใหญ่ ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับบ้านจามเยียม อำเภอมณฑลสีมา จังหวัดเกาะกง เปิดดำเนินการเมื่อวันที่ 20 กันยายน พ.ศ. 2540 กำหนดเปิด-ปิด เวลา 7.00-20.00 น.

(2) จุดผ่อนปรน นอกจุดผ่านแดนถาวรดังกล่าวข้างต้นแล้ว รัฐบาลทั้งสองประเทศได้กำหนดให้เปิดจุดผ่อนปรน เพื่อให้ประชาชนที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดนใช้เป็นสถานที่แลกเปลี่ยนสินค้ากัน โดยมีพื้นที่ที่กำหนดให้เป็นจุดผ่อนปรนทั้งหมด 9 แห่ง อยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1) จังหวัดอุบลราชธานี มีจุดผ่อนปรนให้เป็นแหล่งการค้าจำนวน 1 แห่ง คือ จุดผ่อนปรนช่องอานม้า ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอน้ำยืน ซึ่งเป็นเส้นทางผ่านไปยังบ้านสะเตียนกวาง อำเภอจอม

กระสาน จังหวัดพระวิหาร ของกัมพูชา รับผิดชอบโดยด่านศุลกากรพิบูลมังสาหาร เปิดดำเนินการเมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม พ.ศ. 2542 กำหนดเปิด-ปิด วันอังคารและ พุธที่สัปดาห์ เวลา 09.00-15.00 น.

2) จังหวัดตราด มีจุดผ่อนปรนให้เป็นแหล่งการค้าจำนวน 2 แห่ง คือ (1) จุดผ่อนปรนบ้านหมื่นด่าน ตำบลบ่อพลอย อำเภอบ่อไร่ ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับบ้านศาลเจ้า อำเภอสำราญ จังหวัดพระตะบอง เปิดดำเนินการเมื่อวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2534 กำหนดเปิด-ปิดทุกวัน เวลา 08.30-17.00 น. และ (2) จุดผ่อนปรนบ้านมะม่วง ตำบลนทรี อำเภอบ่อไร่ ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับบ้านฉอระกา อำเภอสำราญ จังหวัดพระตะบอง เปิดดำเนินการเมื่อวันที่ 9 มีนาคม พ.ศ. 2548 กำหนดเปิด-ปิดทุกวันอังคาร พุธ และพฤหัสบดี เวลา 07.00-18.00 น.

3) จังหวัดจันทบุรี มีจุดผ่อนปรนให้เป็นแหล่งการค้าจำนวน 2 แห่ง คือ จุดผ่อนปรนบ้านซันตารี อำเภอสอยดาว ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับบ้านโหล่ควน อำเภอพนมปรีก จังหวัดพระตะบอง เปิดดำเนินการเมื่อวันที่ 17 เมษายน พ.ศ. 2540 กำหนดเปิด-ปิดทุกวัน เวลา 07.00-16.00 น. และ (2) จุดผ่อนปรนบ้านบึงขันธ์ล่าง อำเภอโป่งน้ำร้อน ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับบ้านสวายเลง อำเภอกรือเมียง จังหวัดพระตะบอง เปิดดำเนินการเมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2540 กำหนดเปิด-ปิดทุกวัน เวลา 07.00-16.00 น.

4) จังหวัดสระแก้ว นอกจากมีจุดผ่านแดนถาวรที่ตลาดโรงเกลือแล้ว ในพื้นที่จังหวัดสระแก้วยังมีจุดผ่อนปรนให้เป็นแหล่งการค้าจำนวน 3 แห่ง คือ (1) จุดผ่อนปรนบ้านตาพระยา อำเภอตาพระยา ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับบ้านบึงตะกวน จังหวัดบันเตียเมียนเจย เปิดดำเนินการเมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2554 กำหนดเปิด-ปิดทุกวัน เวลา 09.00-17.00 น. (2) จุดผ่อนปรนบ้านบ้านหนองปรือ อำเภออรัญประเทศ ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับบ้านมาลัย จังหวัดบันเตียเมียนเจย เปิดดำเนินการเมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2554 กำหนดเปิด-ปิดทุกวัน เวลา 09.00-17.00 น. และ (3) จุดผ่อนปรนบ้านเขาหิน อำเภอคลองหาด ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับบ้านกิโล 13 (พนมบันได) จังหวัดพระตะบอง เปิดดำเนินการเมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2554 กำหนดเปิด-ปิดทุกวัน เวลา 09.00-17.00 น.

5) จังหวัดบุรีรัมย์ มีจุดผ่อนปรนให้เป็นแหล่งการค้าจำนวน 1 แห่ง คือ จุดผ่อนปรนช่องตะโก อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์

2.2.5 แหล่งการค้าชายแดนระหว่างไทยกับสหพันธรัฐมาเลเซีย ในอดีตประชาชนทั้งสองประเทศมีการติดต่อค้าขายระหว่างกันมาโดยตลอด โดยผ่านช่องทางธรรมชาติประกอบด้วยแม่น้ำโกลก และช่องเขาในเขตเทือกเขาสันกาลาศรี ปัจจุบันรัฐบาลทั้งสองประเทศกำหนดจุดผ่านแดนถาวร สำหรับการติดต่อทางการค้าและการท่องเที่ยวระหว่างประเทศตามแนวชายแดนทั้งหมด 9 แห่ง ในพื้นที่ 4 จังหวัด ดังต่อไปนี้

(1) จังหวัดสตูล มีจุดผ่านแดนถาวร 2 แห่ง ได้แก่

1) ด่านถาวรวังประจัน อำเภอควนโดน ซึ่งติดต่อกับพื้นที่ของรัฐเปอร์ลิส กำหนดเปิด-ปิดทุกวัน เวลา 5.00-18.00น.

2) ด่านถาวรสตูล (ท่าเรือ) อำเภอเมือง ซึ่งติดต่อกับท่าเรือกัวลาลัมเปอร์ รัฐเปอร์ลิส, ท่าเรือเจตตีแก้ว และท่าเรือเทลก ลังกาวิ รัฐเคดาห์ กำหนดเปิด-ปิดทุกวัน เวลา 5.00-18.00น.

(2) จังหวัดสงขลา มีจุดผ่านแดนถาวร 3 แห่ง ได้แก่

1) ด้านถาวรสะเดา อำเภอสะเดา ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับด้านบูติกกาเยอติ้ม รัฐเคดาห์ กำหนดเปิด-ปิดทุกวัน เวลา 5.00-23.00 น.

2) ด้านถาวรป่าดงเปซาร์ อำเภอสะเดา ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับด้านป่าดงเปซาร์ รัฐเปอร์ลิส กำหนดเปิด-ปิดทุกวัน เวลา 5.00-21.00 น.

3) ด้านถาวรบ้านประกอบ อำเภอนาทวี ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับด้านบ้านดูเรียนบุง อำเภอป่าดงเตอรับ รัฐเคดาห์ กำหนดเปิด-ปิดทุกวัน เวลา 07.00-17.00 น.

(3) จังหวัดยะลา เป็นจังหวัดที่มีลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขา โดยมีช่องทางที่สามารถติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านคือสหพันธรัฐมาเลเซีย 1 แห่ง คือ ด้านถาวรเบตง ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับด้านบูติกบือราปิด รัฐเคดาห์ เปิดดำเนินการตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552 กำหนดเปิด-ปิดทุกวัน เวลา 05.00-22.00 น.

(4) จังหวัดนราธิวาส เป็นจังหวัดที่มีอาณาเขตติดกับรัฐกลันตัน โดยมีแม่น้ำโก-ลก เป็นแนวพรมแดนธรรมชาติ ในพื้นที่จังหวัดนราธิวาสมีช่องทางที่สามารถติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านคือมาเลเซีย 3 แห่ง ได้แก่

1) ด้านถาวรสุโงโลก อำเภอสะเดา ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับด้านบูติกกาเยอติ้ม รัฐกลันตัน กำหนดเปิด-ปิดทุกวัน เวลา 5.00-23.00 น.

2) ด้านถาวรตากใบ (ท่าเรือ) อำเภอตากใบ ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับด้านเป็งกาลันกูโบ รัฐกลันตัน กำหนดเปิด-ปิดทุกวัน เวลา 5.00-18.00 น.

3) ด้านถาวรบูเกะตา อำเภอแว้ง ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับด้านบ้านบูติกบูหงา รัฐกลันตัน ดำเนินการตามประกาศกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2551 กำหนดเปิด-ปิดทุกวัน เวลา 5.00-18.00 น.

2.3 สินค้านำเข้าและส่งออกผ่านการค้าชายแดน การที่ประเทศไทยตั้งอยู่กึ่งกลางระหว่างประเทศเพื่อนบ้านที่อยู่โดยรอบนั้น ส่งผลทำให้ไทยมีศักยภาพในการค้าขายผ่านแนวชายแดน ปัจจุบันมีปริมาณการค้าขายตามแนวชายแดนมีบทบาทสำคัญเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ ทั้งการนำเข้าและส่งออกสินค้ากับประเทศเพื่อนบ้านที่มีชายแดนติดกับประเทศไทย เช่น สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ราชอาณาจักรกัมพูชา และสหพันธรัฐมาเลเซียแล้ว ในพื้นที่ภาคเหนือของไทยยังมีการติดต่อค้าขายโดยตรงกับประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ผ่านท่าเรือเชียงแสน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงรายอีกด้วย หากพิจารณาถึงปริมาณการนำเข้าและส่งออกสินค้าตามแนวชายแดนระหว่างประเทศของไทยพบว่า ในปี พ.ศ. 2559 มีมูลค่าสูงถึง 1,079,154.94 ล้านบาท โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ (ดูตารางที่ 11.1 ประกอบ)

ตารางที่ 11.1 ปริมาณการค้าชายแดนระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ปี 2559

				หน่วย: ล้านบาท
ประเทศคู่ค้าชายแดนของไทย	มูลค่านำเข้า	มูลค่าส่งออก	มูลค่ารวม	ดุลการค้า
สหพันธรัฐมาเลเซีย	243,155.54	258,264.33	501,419.87	+15,108.79
สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์	78,624.69	109,339.84	187,964.53	+30,715.15
ราชอาณาจักรกัมพูชา	19,676.30	101,421.71	121,098.01	+81,745.41
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว	66,487.29	136,419.50	202,906.79	+69,932.21
สาธารณรัฐประชาชนจีน	42,823.93	22,941.81	65,765.74	-19,882.93
รวม	450,767.75	628,387.19	1,079,154.94	+177,618.93

ที่มา (กรมการค้าต่างประเทศ, 2560: 3)

2.3.1 ปริมาณการค้าชายแดนระหว่างไทยกับสหพันธรัฐมาเลเซีย ในปี พ.ศ. 2559 ประเทศไทยมีการนำเข้าและส่งออกสินค้ากับประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย คิดเป็นมูลค่ารวม 730,771 ล้านบาท ประกอบด้วยสินค้านำเข้ามีมูลค่าเท่ากับ 393,076 ล้านบาท และสินค้าส่งออกคิดเป็นมูลค่าเท่ากับ 337,695 ล้านบาท จำแนกเป็นสินค้านำเข้าและส่งออกตามแนวชายแดน คิดเป็นมูลค่ารวม 501,419.87 ล้านบาท จำแนกได้ดังต่อไปนี้

(1) ปริมาณการนำเข้าสินค้า ประเทศไทยมีการนำเข้าสินค้าผ่านแนวชายแดน สหพันธรัฐมาเลเซียคิดเป็นมูลค่ารวม 243,155.54 ล้านบาท โดยมีสินค้านำเข้าที่มีมูลค่าสูงสุด 10 อันดับแรก ได้แก่ (1) เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ (2) สื่อบันทึกข้อมูลภาพและเสียง (3) เทปแม่เหล็ก จานแม่เหล็ก สำหรับคอมพิวเตอร์ (4) ส่วนประกอบคอมพิวเตอร์ (5) เครื่องจักรที่ใช้ในอุตสาหกรรม ฯ (6) แผงวงจรไฟฟ้า (7) อุปกรณ์ไฟฟ้าสำหรับตัดต่อ ฯ (8) เครื่องไฟฟ้าอื่น ๆ (9) และ(10) ผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ตามลำดับ

(2) ปริมาณการส่งออกสินค้า ประเทศไทยมีการนำเข้าสินค้าผ่านแนวชายแดน สหพันธรัฐมาเลเซียคิดเป็นมูลค่ารวม 258,264.33 ล้านบาท โดยมีสินค้าส่งออกที่มีมูลค่าสูงสุด 10 อันดับแรก ได้แก่ (1) ยางพารา (2) เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ (3) ไม้แปรรูป (4) สินค้าอุตสาหกรรมการเกษตรอื่น ๆ (5) รถยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ (6) เครื่องสันดาปภายในแบบลูกสูบ ฯ (7) มอเตอร์และเครื่องกำเนิดไฟฟ้า (8) ถูมือยาง (9) แผงวงจรไฟฟ้า และ(10) ผลิตภัณฑ์เหล็กและเหล็กกล้า ตามลำดับ

2.3.2 ปริมาณการค้าชายแดนระหว่างไทยกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ในปี พ.ศ. 2559 ประเทศไทยมีการนำเข้าและส่งออกสินค้ากับประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ คิดเป็นมูลค่ารวมทั้งสิ้น 231,402 ล้านบาท ประกอบด้วยสินค้านำเข้ามีมูลค่าเท่ากับ 84,945 ล้านบาท และสินค้าส่งออกคิดเป็นมูลค่าเท่ากับ 146,457 ล้านบาท สำหรับปริมาณการค้าตามแนวชายแดนมีมูลค่ารวม 215,709.35 ล้านบาท จำแนกเป็นสินค้านำเข้าและส่งออกคิดเป็นมูลค่า ดังต่อไปนี้

(1) ปริมาณการนำเข้าสินค้า ประเทศไทยมีการนำเข้าสินค้าผ่านแนวชายแดน สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ คิดเป็นมูลค่ารวม 78,624.69 ล้านบาท โดยมีสินค้านำเข้าที่มีมูลค่าสูงสุด 10 อันดับแรก ได้แก่ (1) ก๊าซธรรมชาติ (2) สัตว์น้ำ (3) โค กระบือ สุกร แพะ และแกะ (4) ผลิตภัณฑ์อื่น ๆ จาก

สัตว์ (5) พืชน้ำมันและผลิตภัณฑ์ (6) เคมีอนินทรีย์ (7) ปลาหมึกสดแช่เย็น แช่แข็ง (8) ผลิตภัณฑ์ไม้อื่น ๆ (9) กาแฟ ชา เครื่องเทศ และ (10) ผักและของปรุงแต่งจากผักตามลำดับ

(2) ปริมาณการส่งออกสินค้า ประเทศไทยมีการนำเข้าสินค้าผ่านแนวชายแดน สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ คิดเป็นมูลค่ารวม 109,339.84 ล้านบาท โดยมีสินค้านำเข้าที่มีมูลค่าสูงสุด 10 อันดับแรก ได้แก่ (1) เครื่องดื่มที่ไม่มีแอลกอฮอล์ (2) น้ำตาลทราย (3) เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ (4) ผ้าฝ้าย และด้าย (5) เครื่องโทรสาร โทรพิมพ์ และโทรศัพท์ (6) เครื่องจักรกลและส่วนประกอบ (7) น้ำมันดีเซล (8) ผลิตภัณฑ์เหล็กและเหล็กกล้า (9) รถจักรยานยนต์และส่วนประกอบ และ (10) อุตสาหกรรมการเกษตร อื่น ๆ ตามลำดับ

2.3.3 ปริมาณการค้าชายแดนระหว่างไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชา ในปี พ.ศ. 2559 ประเทศไทยมีการนำเข้าและส่งออกสินค้ากับประเทศราชอาณาจักรกัมพูชา คิดเป็นมูลค่ารวมทั้งสิ้น 197,099 ล้านบาท ประกอบด้วยสินค้านำเข้ามีมูลค่าเท่ากับ 33,775 ล้านบาท และสินค้าส่งออกคิดเป็นมูลค่าเท่ากับ 163,324 ล้านบาท สำหรับปริมาณการค้าตามแนวชายแดนมีมูลค่ารวม 121,098.01 ล้านบาท จำแนกเป็นสินค้านำเข้าและส่งออกคิดเป็นมูลค่า ดังต่อไปนี้

(1) ปริมาณการนำเข้าสินค้า ประเทศไทยมีการนำเข้าสินค้าผ่านแนวชายแดน ราชอาณาจักรกัมพูชา คิดเป็นมูลค่ารวม 19,676.30 ล้านบาท โดยมีสินค้านำเข้าที่มีมูลค่าสูงสุด 10 อันดับแรก ได้แก่ (1) ผักและของปรุงแต่งจากผัก (2) ลวดและสายเคเบิลที่หุ้มฉนวน (3) อลูมิเนียมและผลิตภัณฑ์ (4) เสื้อผ้าสำเร็จรูป (5) เครื่องรับ-ส่งสัญญาณและอุปกรณ์ติดตั้ง ๆ (6) วัสดุดิบและผลิตภัณฑ์กึ่งสำเร็จรูป อื่น ๆ (7) ทองแดงและผลิตภัณฑ์ (8) มอเตอร์ไฟฟ้าและชุดกำเนิดไฟฟ้า ๆ (9) ผลิตภัณฑ์สิ่งทออื่น ๆ และ (10) สัตว์น้ำ ตามลำดับ

(2) ปริมาณการส่งออกสินค้า ประเทศไทยมีการนำเข้าสินค้าผ่านแนวชายแดน ราชอาณาจักรกัมพูชา คิดเป็นมูลค่ารวม 101,421.71 ล้านบาท โดยมีสินค้านำเข้าที่มีมูลค่าสูงสุด 10 อันดับแรก ได้แก่ (1) เครื่องดื่มที่ไม่มีแอลกอฮอล์ (2) รถจักรยานยนต์และส่วนประกอบ (3) เครื่องยนต์สันดาป ภายในแบบลูกสูบ ๆ (4) รถยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ (5) เครื่องจักรกลและส่วนประกอบอื่น ๆ (6) น้ำมันเบนซิน (7) ยานพาหนะอื่นและส่วนประกอบ (8) น้ำตาลทราย (9) ผ้าฝ้ายและด้าย และ (10) ผลิตภัณฑ์พลาสติกอื่น ๆ ตามลำดับ

2.3.4 ปริมาณการค้าชายแดนระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในปี พ.ศ. 2559 ประเทศไทยมีการนำเข้า และส่งออกสินค้ากับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว คิดเป็นมูลค่ารวมทั้งสิ้น 207,803 ล้านบาท ประกอบด้วยสินค้านำเข้ามีมูลค่าเท่ากับ 67,732 ล้านบาท และสินค้าส่งออกคิดเป็นมูลค่าเท่ากับ 140,071 ล้านบาท สำหรับปริมาณการค้าตามแนวชายแดนมีมูลค่ารวม 202,906.79 ล้านบาท จำแนกเป็นสินค้านำเข้าและส่งออกคิดเป็นมูลค่า ดังต่อไปนี้

(1) ปริมาณการนำเข้าสินค้า ประเทศไทยมีการนำเข้าสินค้าผ่านแนวชายแดน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว คิดเป็นมูลค่ารวม 66,487.29 ล้านบาท โดยมีสินค้านำเข้าที่มีมูลค่าสูงสุด 10 อันดับแรก ได้แก่ (1) เชื้อเพลิงอื่น(พลังงานไฟฟ้า) (2) ทองแดงและผลิตภัณฑ์ (3) เครื่องรับ-ส่งสัญญาณและ

อุปกรณ์ติดตั้ง (4) เครื่องรับวิทยุโทรศัพท์ โทรสารและโทรศัพท์ (5) ผักและของปรุงแต่งจากผัก (6) ลวดและสายเคเบิลหุ้มฉนวน (7) วิทยุพีซ(8) เครื่องใช้เบ็ดเตล็ดอื่น ๆ (9) ไม้แปรรูป และ (10) ปุ๋ย ตามลำดับ

(2) ปริมาณการส่งออกสินค้า ประเทศไทยมีการนำเข้าสินค้าผ่านแนวชายแดนสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว คิดเป็นมูลค่ารวม 136,419.50 ล้านบาท โดยมีสินค้านำเข้าที่มีมูลค่าสูงสุด 10 อันดับแรก ได้แก่ (1) รถยนต์ อุปกรณ์ และส่วนประกอบ (2) น้ำมันดีเซล (3) ผลิตภัณฑ์เหล็กและเหล็กกล้า (4) สินค้าอุตสาหกรรมอื่น ๆ (5) สินค้าปุศัตว์อื่น ๆ (6) น้ำมันเบนซิน (7) ไก่ (8) สินค้าอุตสาหกรรม การเกษตรอื่น ๆ (9) วงจรพิมพ์ และ (10) เครื่องสำอาง เครื่องหอมและสบู ตามลำดับ

2.3.5 ปริมาณการค้าชายแดนระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ในปี พ.ศ. 2559 ประเทศไทยมีการนำเข้าและส่งออกสินค้ากับประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน คิดเป็นมูลค่ารวมทั้งสิ้น 2,057,965.86 ล้านบาท ประกอบด้วยสินค้านำเข้ามีมูลค่าเท่ากับ 1,251,528.28 ล้านบาท และสินค้าส่งออกคิดเป็นมูลค่าเท่ากับ 806,437.58 ล้านบาท สำหรับปริมาณการค้าตามแนวชายแดนมีมูลค่ารวม 49,000.45 ล้านบาท จำแนกเป็นสินค้านำเข้าและส่งออกคิดเป็นมูลค่า ดังต่อไปนี้

(1) ปริมาณการนำเข้าสินค้า ประเทศไทยมีการนำเข้าสินค้าผ่านแนวชายแดนสาธารณรัฐประชาชนจีน คิดเป็นมูลค่ารวม 42,823.93 ล้านบาท โดยมีสินค้านำเข้าที่มีมูลค่าสูงสุด 10 อันดับแรก ได้แก่ (1) เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ (2) เครื่องรับ-ส่งสัญญาณและอุปกรณ์ติดตั้ง (3) เสื้อผ้าสำเร็จรูป (4) ผักและของปรุงแต่งจากผัก (5) ผลไม้และของปรุงแต่งจากผลไม้ (6) วงจรพิมพ์ (7) เครื่องจักรที่ใช้ในอุตสาหกรรมและส่วนประกอบ (8) ผลิตภัณฑ์สิ่งทออื่น ๆ (9) กระเป๋า และ(10) เครื่องใช้และเครื่องตกแต่ง ภายในบ้านอื่น ๆ ตามลำดับ

(2) ปริมาณการส่งออกสินค้า ประเทศไทยมีการนำเข้าสินค้าผ่านแนวชายแดนสาธารณรัฐประชาชนจีน คิดเป็นมูลค่ารวม 22,941.81 ล้านบาท โดยมีสินค้านำเข้าที่มีมูลค่าสูงสุด 10 อันดับแรก ได้แก่ (1) เครื่องคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ (2) ผลไม้สด แช่เย็นและอบแห้ง (3) วงจรพิมพ์ (4) ข้าว (5) ยางพารา (6) ปลา (7) รถยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ (8) มอเตอร์และเครื่องกำเนิดไฟฟ้า (9) น้ำตาลทราย และ (10) สินค้ากสิกรรมอื่น ๆ ตามลำดับ

3. สถานการณ์การค้าระหว่างประเทศของไทย

ในระยะเวลาที่ผ่านมาการค้าระหว่างประเทศของไทยขยายตัวต่อเนื่องมาเป็นลำดับ จากสถิติการค้าระหว่างประเทศโดยกรมการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ ระบุถึงปริมาณการส่งออกและนำเข้าสินค้านำเข้าระหว่างประเทศไทยกับต่างประเทศ (กระทรวงพาณิชย์, 2560: online). มีปริมาณเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังต่อไปนี้

3.1 สินค้านำเข้า หากพิจารณาถึงอัตราส่วนมูลค่าสินค้านำเข้าจากต่างประเทศพบว่า มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ โดยในปี พ.ศ. 2550 มีปริมาณนำเข้าคิดเป็นมูลค่า 4,870,186.41 ล้านบาท ปี พ.ศ. 2551 มีปริมาณนำเข้าคิดเป็นมูลค่า 5,962,482.49 ล้านบาท ปี พ.ศ. 2552 มีปริมาณนำเข้าคิดเป็นมูลค่า 4,605,171.02 ล้านบาท และปี พ.ศ. 2559 มีปริมาณนำเข้าคิดเป็นมูลค่า 7,024,615.67 ล้านบาท โดยมีสินค้านำเข้าที่มีมูลค่าสูงสุดตามลำดับดังนี้ น้ำมันดิบมีมูลค่าสูงที่สุด รองลงมาได้แก่ เครื่องจักรและส่วนประกอบ เครื่องจักรไฟฟ้าและส่วนประกอบ เคมีภัณฑ์ แผงวงจรไฟฟ้า เหล็ก เหล็กกล้าและผลิตภัณฑ์จาก

เหล็กกล้า เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ เครื่องเพชร พลอย อัญมณี เงินและทองคำ สินแร่อื่น ๆ และเศษโลหะ พืชและผลิตภัณฑ์จากพืช เครื่องใช้ไฟฟ้าในบ้าน ส่วนประกอบและอุปกรณ์ยานยนต์ ก๊าซธรรมชาติ เครื่องมือเครื่องใช้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ ผลิตภัณฑ์โลหะ และอื่น ๆ ตามลำดับ

3.2 สินค้าส่งออก จากสถิติการส่งออกสินค้าไปจำหน่ายยังต่างประเทศของกระทรวงพาณิชย์ ระหว่างปี พ.ศ. 2550-2559 พบว่าประเทศไทยมีปริมาณการส่งออกสินค้าออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ โดยสัมพันธ์กับอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจที่เพิ่มสูงขึ้น ในปี พ.ศ. 2550 มีปริมาณการส่งออกคิดเป็นมูลค่า 5,302,119.22 ล้านบาท ปี พ.ศ. 2551 มีปริมาณการส่งออกคิดเป็นมูลค่า 5,851,371.14 ล้านบาท ปี พ.ศ. 2552 มีปริมาณการส่งออกคิดเป็นมูลค่า 5,197,121.35 ล้านบาท และปี พ.ศ. 2559 มีปริมาณการส่งออกคิดเป็นมูลค่า 7,770,103.43 ล้านบาท โดยมีสินค้าส่งออกที่มีมูลค่าสูงสุดตามลำดับดังนี้ เครื่องคอมพิวเตอร์และส่วนประกอบมีมูลค่าสูงสุด รองลงมาได้แก่ รถยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ อัญมณีและเครื่องประดับ แผงวงจรไฟฟ้า น้ำมันสำเร็จรูป ข้าว เหล็ก เหล็กกล้าและผลิตภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์ยาง เคมีภัณฑ์ เม็ดพลาสติก ยางพารา อาหารทะเลกระป๋องและแปรรูป เครื่องใช้ไฟฟ้าและส่วนประกอบ เครื่องจักรกลและส่วนประกอบ เครื่องรับสัญญาณวิทยุและชิ้นส่วน และอื่น ๆ ตามลำดับ

4. ข้อตกลงความร่วมมือทางการค้าระหว่างประเทศ

ในระยะเวลาที่ผ่านมาประเทศไทยได้เห็นความสำคัญในด้านการค้าระหว่างประเทศมาโดยตลอด โดยมีเป้าหมายในการเพิ่มปริมาณการส่งออกให้เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ เพื่อแสวงหาตลาดการค้าให้มั่นคง และสามารถแข่งขันในเวทีระดับนานาชาติ ประเทศไทยได้มีการเจรจาและลงนามความร่วมมือทางการค้ากับต่างประเทศทั้งระดับทวิภาค และพหุภาคี ประกอบด้วยข้อตกลงความร่วมมือทางการค้าที่สำคัญดังต่อไปนี้

4.1 ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) ภายใต้ข้อตกลงความร่วมมือของประเทศสมาชิกสมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้(ASEAN) ซึ่งก่อตั้งขึ้นตามปฏิญญากรุงเทพฯ เมื่อปี พ.ศ. 2510 โดยมีประเทศสมาชิกขณะเริ่มก่อตั้งทั้งหมด 6 ประเทศ ประกอบด้วย ประเทศไทย บรูไนดารุสซาลาม สาธารณรัฐอินโดนีเซีย สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ มาเลเซียและสิงคโปร์ ปัจจุบันมีสมาชิกทั้งหมด 10 ประเทศ โดยมีสหภาพพม่า ราชอาณาจักรกัมพูชา สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เข้าร่วมเป็นสมาชิกในภายหลัง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างสันติภาพในภูมิภาค อันจะนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ภายใต้กรอบความร่วมมือ 3 ด้าน (3 เสาหลัก) ได้แก่ ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) ประชาคมความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Security Community: ASC) และประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community: ASCC) สำหรับความร่วมมือทางเศรษฐกิจนั้น ได้มีการลงนามความร่วมมือทางการค้าของประเทศสมาชิกโดยจัดทำเขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area: AFTA) ขึ้นในปี พ.ศ. 2535 ต่อมาในปี พ.ศ. 2546 ประเทศสมาชิกอาเซียนได้กำหนดกรอบความร่วมมือสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ซึ่งเป็นหนึ่งในสามเสาหลักของกรอบความร่วมมืออาเซียน โดยให้ผลในทางปฏิบัติภายในปี พ.ศ. 2558

4.1.1 เป้าหมายสำคัญของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ภายใต้ข้อตกลงความร่วมมือของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนภายใน ภายในปี พ.ศ. 2558 (ค.ศ. 2015) ประเทศสมาชิกได้จัดทำแผนบูรณาการในด้านเศรษฐกิจ โดยกำหนดเป้าหมายสำคัญ 4 เรื่อง ดังนี้

(1) การเป็นตลาดเดียวและฐานการผลิตร่วม ให้มีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุนและแรงงานฝีมืออย่างเสรี และการเคลื่อนย้ายเงินทุนอย่างเสรีมากขึ้น

(2) การสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจอาเซียน การสร้างความสามารถในด้านต่าง ๆ เช่น นโยบายการแข่งขัน สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา นโยบายภาษี และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน (การเงิน การขนส่ง และเทคโนโลยีสารสนเทศ)

(3) การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างเสมอภาค การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของสมาชิก และการลดช่องว่างของระดับการพัฒนาระหว่างสมาชิกเก่ากับสมาชิกใหม่ เช่น การสนับสนุนการพัฒนา SMEs

(4) การบูรณาการเข้ากับเศรษฐกิจโลก การรวมกลุ่มเข้ากับประชาคมโลก โดยเน้นการปรับประสานนโยบายเศรษฐกิจของอาเซียนกับประเทศนอกภูมิภาค เช่น การจัดทำเขตการค้าเสรี และการสร้างเครือข่ายในการผลิตและจำหน่าย เป็นต้น

4.1.2 ข้อผูกพันที่มีต่อประเทศไทย ในการรวมตัวเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจะส่งผลกระทบต่อประเทศไทยดังต่อไปนี้

(1) การเปิดการค้าเสรี ภายใต้ข้อตกลงการค้าอาเซียน (ASEAN Trade in Goods Agreement: ATIGA) จะส่งผลโดยตรงต่อมาตรการด้านภาษี ซึ่งอาเซียนมีเป้าหมายที่จะต้องยกเลิกภาษีสินค้าสำหรับประเทศในกลุ่มอาเซียนเก่า 6 ประเทศภายในปี พ.ศ. 2553 (ค.ศ. 2010) และสมาชิกใหม่ 4 ประเทศ (CLMV) ภายในปี พ.ศ. 2558 (ค.ศ. 2015) ดังนั้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 เป็นต้นไป ประเทศไทยจึงไม่จำเป็นต้องลดภาษีสินค้าประเภทใด ๆ เพิ่มเติมอีก โดยเฉพาะสินค้ากลุ่มอุตสาหกรรม มาตรการกีดกันทางการค้าที่มีใช้ภาษี (NTBs) อาเซียนได้กำหนดให้ประเทศสมาชิกมีการลดมาตรการ NTBs โดยไทยต้องผูกพันการยกเลิกมาตรการ NTBs ซึ่งส่วนใหญ่เป็นมาตรการโควตาภาษีของสินค้าเกษตร 3 ชุด โดยต้องยกเลิกมาตรการโควตาในปี พ.ศ. 2551, 2552 และ พ.ศ. 2553 ในขณะที่ประเทศไทยได้ดำเนินการเรียบร้อยแล้ว เกือบทั้งหมด ยังขาดเพียงข้าวที่อยู่ระหว่างหารือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการหาแนวทางและมาตรการป้องกันปัญหาต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น เมื่อมีการยกเลิกมาตรการดังกล่าว

(2) การเปิดเสรีบริการ โดยเพิ่มสัดส่วนการถือหุ้นของนักลงทุนอาเซียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ภายในปี พ.ศ. 2553 ในสาขาบริการสำคัญ (Pilot Integrate sector) ได้แก่ สาขาเทคโนโลยีสารสนเทศ สาขาสุขาภาพ และสาขาการท่องเที่ยว ภายในปี พ.ศ. 2556 ในสาขาโลจิสติกส์ และภายในปี พ.ศ. 2558 ในสาขาบริการอื่น ๆ ทุกสาขา ทั้งนี้สามารถยกเว้นได้ในสาขาที่อ่อนไหวได้

(3) การเปิดเสรีการลงทุนในสาขาอุตสาหกรรมที่ตกลงกัน และให้การปฏิบัติต่อกันเยี่ยงคนในชาติ

(4) การเปิดเสรีด้านเงินทุนเคลื่อนย้าย ซึ่งจะเปิดเสรียิ่งขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยให้ประเทศสมาชิกมีมาตรการป้องกันที่เพียงพอเพื่อรองรับผลกระทบ

(5) การเคลื่อนย้ายแรงงานฝีมืออย่างเสรี โดยให้สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ของแต่ละประเทศ

(6) การดำเนินการตามความร่วมมือรายสาขาอื่น ๆ เช่น ความร่วมมือด้านเหมืองแร่ ความร่วมมือด้าน SMEs และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน(การคมนาคม การพลังงาน และเทคโนโลยีสารสนเทศ) เป็นต้น

4.2 องค์การการค้าโลก (World Trade Organization: WTO) ซึ่งเป็นองค์การความร่วมมือทางการค้าระดับนานาชาติ อยู่ในสังกัดองค์การสหประชาชาติ ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับข้อตกลงทางการค้าระหว่างประเทศ เป็นเวทีสำหรับเจรจาต่อรอง ตกลงและจัดข้อขัดแย้งในเงื่อนไข และกฎเกณฑ์ทางการค้าและบริการระหว่างประเทศสมาชิก โดยตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2538 มีสำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ที่กรุงเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ปัจจุบันมีสมาชิกทั้งหมด 153 ประเทศ ซึ่งประเทศไทยเป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลกนี้ด้วย

4.3 ความร่วมมือทางเศรษฐกิจเอเชีย-แปซิฟิก (Asia-Pacific Economic Cooperation: APEC) เป็นความร่วมมือทางเศรษฐกิจของประเทศที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก เอเปกก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2532 มีวัตถุประสงค์มุ่งเน้นความเจริญเติบโต และการพัฒนาที่ยั่งยืนของภูมิภาค ผลักดันให้การเจรจาการค้าหลายฝ่ายรอบอุรุกวัยประสบความสำเร็จ ในขณะที่เดียวกันเอเปกก็ต้อง การถ่วงดุลอำนาจกับกลุ่มเศรษฐกิจอื่น ๆ โดยเฉพาะกลุ่มสหภาพยุโรป ปัจจุบันเอเปกมีสมาชิก 19 ประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา รัสเซีย จีน ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย บรูไน แคนาดา ชิลี ฮังการี อินโดนีเซีย เกาหลีใต้ มาเลเซีย ไทย เม็กซิโก นิวซีแลนด์ ปาปัวนิวกินี เปรู ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ ใต้หวัน และเวียดนาม และ 2 เขตเศรษฐกิจ คือ เขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area: AFTA) และเขตการค้าเสรีอเมริกาเหนือ (North America Free Trade Agreement: NAFTA)

นอกจากข้อตกลงความร่วมมือทางการค้าดังกล่าวข้างต้นแล้ว รัฐบาลไทยยังได้เจรจาเพื่อทำความร่วมมือทางการค้ากับประเทศเพื่อนบ้านในรูปแบบอื่น ๆ อีก เช่น ข้อตกลงความร่วมมือทางการค้าของพื้นที่สามเหลี่ยมเศรษฐกิจ ประกอบด้วย ไทย มาเลเซียและอินโดนีเซีย ความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศในเอเชียใต้ 4 ประเทศ (BIMSTEC) ประกอบด้วย พม่า อินเดีย เนปาล ภูฏาน และไทย และความร่วมมือภายใต้ข้อตกลงของประเทศในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (Greater Mekong Sub-region: GMS) ประกอบด้วย ประเทศไทย พม่า ลาว จีน กัมพูชา และเวียดนาม ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 2,300,000 ตารางกิโลเมตร

บทสรุป

การค้าและพาณิชย์กรรมเป็นมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ ซึ่งประกอบด้วยการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการระหว่างกัน ทั้งการแลกเปลี่ยนกันภายในประเทศและระหว่างประเทศ ในอดีตการค้าอาจจำกัดอยู่เฉพาะในท้องถิ่นแคบ ๆ โดยการนำสินค้าที่จำเป็นต่อการดำรงชีพมาแลกเปลี่ยนกัน แต่ปัจจุบันการค้าได้พัฒนาทั้งรูปแบบการค้าและปริมาณสินค้าเพิ่มมากขึ้น โดยมีระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมและกระแส

โลกาภิวัตน์เป็นปัจจัยขับเคลื่อน ส่งผลให้การค้าและพาณิชย์กรรมเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ทั้งภายในและระหว่างประเทศ

สำหรับประเทศไทยได้มีการติดต่อค้าขายกับต่างประเทศ โดยสืบเนื่องไปได้จนถึงสมัยสุโขทัยและพัฒนาการมาเป็นลำดับ จากการนำผลผลิตทางการเกษตร และผลิตภัณฑ์จากป่ามาจำหน่ายแก่ชาวต่างประเทศ โดยทำการค้าทั้งกับประเทศเพื่อนบ้านในเอเชียด้วยกัน และกับชาวยุโรปที่เดินเรือมาค้าขายในสมัยอยุธยาจนกระทั่งถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ต่อมาในสมัยหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองได้มีการพัฒนารูปแบบทางการค้ากับต่างประเทศมากขึ้น โดยเฉพาะช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 รัฐบาลไทยได้จัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติสำหรับเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาการผลิตเพื่อการส่งสินค้าไปจำหน่ายกับต่างประเทศภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ส่งผลให้การค้าของประเทศไทยมีการขยายตัวต่อเนื่องมาเป็นลำดับ ทั้งการค้าภายในประเทศ และการติดต่อค้าขายระหว่างประเทศ

การค้าภายในประเทศประกอบด้วยการค้าส่ง และการค้าปลีก ซึ่งการค้าส่งประกอบด้วยการค้าติดต่อค้าขายระหว่างผู้ผลิต หรือตัวแทนนำเข้าสินค้ากับผู้ค้ารายย่อย โดยผู้ผลิตจะนำสินค้าไปส่งให้ผู้ค้าส่งในเมืองขนาดใหญ่ที่เป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่งของแต่ละภูมิภาค เพื่อส่งต่อไปยังผู้ค้ารายย่อยที่มารับไปจำหน่ายแก่ผู้บริโภค หรือเรียกว่า การค้าปลีก ซึ่งตลาดการค้าปลีกจะประกอบด้วย ตลาดท้องถิ่น ตลาดรวม และตลาดปลายทาง โดยมีศูนย์กลางการค้าปลีก หรือเรียกว่า “ย่านกลางทางธุรกิจ” (Central Business District: CBD) เป็นแหล่งค้าปลีกที่สำคัญของเมือง หรือชุมชน

สำหรับการค้าระหว่างประเทศ ปัจจุบันประเทศไทยมีการนำเข้าและส่งออกสินค้ากับต่างประเทศ ประกอบด้วยการค้าขายกับประเทศเพื่อนบ้าน ผ่านแหล่งการค้าตามแนวชายแดน และการค้ากับประเทศในภูมิภาคอื่น ๆ ทั้งในเอเชีย ยุโรป ออสเตรเลีย อเมริกาและแอฟริกา ผ่านการขนส่งทางเรือ และทางอากาศ ในปีพ.ศ. 2557 มีมูลค่าการส่งออกรวม 7,313,066.401 ล้านบาท และสินค้านำเข้าคิดเป็นมูลค่ารวม 7,403,898.062 ล้านบาท โดยมีประเทศคู่ค้าที่สำคัญ ได้แก่ จีน สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น มาเลเซีย ฮองกง สิงคโปร์ และการค้าผ่านแหล่งนำเข้าและส่งออกตามแนวชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้านคือ จีน พม่า ลาว กัมพูชา และมาเลเซีย เป็นต้น